

Dr. Bodó László

Leventék

TARTALOM

**Előzmények.
Veszteségeink.
A Leventék.
A mozgósítás.
Kiszállítás Németországba.
A kiképzések.
Az összeomlás.
Az amerikai hadifogolytáborok.
Az angol hadifogolytáborok.
A francia hadifogolytáborok.
A foglyok felszabadítása.
Fogad az új Magyarország!
Utóirat.**

Előzmények.

Nem vagyok sem történész, kutatónak is amatőr, csupán egy kíváncsi ember. E mű olvasásakor kérem ezt figyelembe venni, és csak a jó szándékot feltételezni.

Mint egykori levente, úgy is mondják „nyugatos”, több évtizedig érthetetlen volt előttem, milyen körülmények tették lehetővé és okozták, hogy miért és miként kerülhettem több ezer társammal abba a helyzetbe, amely közel fél évszázadon át meghatározta sorsunkat, másodrendű állampolgárrá téve minket.

1990-ig az ezzel foglalkozó könyvek tiltó listán, a könyvtárakban zárolva voltak, a témáról még csak beszélni sem lehetett.

A rendszerváltás után lehetőség lett ezzel a kérdéskörrel foglalkozni, és ezt az alkalmat használtam fel, hogy kérdéseimre a választ megkeressem.

Levélben fordultam kutatási engedélyért az illetékes minisztériumhoz, a levéltárak és könyvtárak vezetőihez. Kivétel nélkül mindegyiktől megkaptam, és közel kétéves munka után összegezhetem a tapasztaltakat, választ találva sok kérdésemre.

Tudatában vagyok annak, hogy ez a kérdés a mai fiatalokat, de a középosztályt sem érdekli, hiszen akkor még nem is éltek, vagy akkoriban születtek, de az egykori leventékből még élnek közöttünk, bár egyre fogyatkozó számmal.

Ma, sajnálattal kell megállapítanom, hogy az elmúlt rendszer politikusai mellett a rendszerváltás utáni politikusok szándékai sem változtak a volt, nyugatra került hadifoglyok megítélésében. Ennek okát csak találgatni lehet.

A Szovjetunió hadseregének hazánk elfoglalásakor tanúsított embertelenségeit elszenvedők, a gulagokra elhurcolt sok százezer hadifogoly és polgári lakos számít csak politikusaink, de a közvélemény jelentős része számára is, olyan hadifogolynak, akikkel foglalkozni kell és kárpótolni őket az elszenvedettekért.

Kutatásaim során ez alapjaiban téves nézetnek bizonyult és meggyőződhettem, a közhangulat is azt tartja, hogy a nyugatra került katonák, köztük a leventék, akik akkor még gyerekek voltak és az oda kitelepített polgári személyek egészen más, kivételesen jó elbánásban részesültek a nyugati megszállhatóságok részéről.

Ez a téves nézet még napjainkban is megjelenik.

A NÉPSZAVA egy levélírója, Cs. J-né, a nyugati megszállók kezébe került hadifoglyok helyzetét „irigylésre méltónak” tartotta, és állította szembe, a Szovjetunióba hurcoltak szenvedéseivel.

Ezt a téveszmét szeretném most eloszlatni - és kutatásaim alapján, egykori dokumentumok és a nyugatra kiszállítottak visszaemlékezéseit felhasználva, melyekből egyre több kerül elő és helyezik el levéltárakban, - tisztázni nyugatra került honfitársainknak átélt élményeit és irigylésre egyáltalán nem méltó sorsát.

Az éppen hatalmon lévők, saját érdekeiket nézve, azt szeretnék, hogy csak a jelen helyzetben gondolkodjanak az emberek. A múlt szűnjék meg, legszívesebben kitörölnék a maguk és a ma élő emberek tudatából is. Mintha a ma még élőknek nem lett volna múltjuk, nem emlékeznének vissza a velük történt eseményekre.

Pedig, ha egy népnek nincs múltja, vagy ki akarják emlékezetükből törölni, annak a népnek jövője is kétséges, mert az a jövőkép hiteltelen lesz.

Az igazság relatív dolog, ami ma igazság, holnap büntett lehet, és akik ma azt hiszik, hogy ők az igazság vagy annak hirdetésének letéteményesei, nem egy esetben csak a börtönben, vagy régebben a bitófa alatt állva döbbsentek rá, hogy talán más igazság is létezik. A hazánk történelme tele van ennek bizonyítékaival.

Minket egykor hazaszeretetre, tisztességre, egymás megbecsülésére és az erkölcsös életre tanítottak. A leventemozgalomnak, éppen úgy, mint az egyházak által támogatott cserkészeknek, ideológiailag az irredenta, a trianoni Magyarország területi épségének helyreállítása volt célként megjelölve, magyarázva és nevelve.

Minden cserkész, bár ma sokan nem akarják ezt tudomásul venni, egyben levente is volt, a Véderő törvény nem tett köztük különbséget.

Úgy éreztük és tanultuk, a hazánkat védjük keleten a bolsevisták, nyugaton az angolszász és francia plutokraták, imperialisták ellen. Minket erre a harcra készítettek fel és ennek szellemében vettünk részt a háborúban. Ezt az érzést csak erősítette az elcsatolt területek magyarlakta részeinek visszacsatolása.

A német birodalmi álmok érdekében akkori uraink belesodorták hazánkat a háborúba. Ennek elvesztése után sokunknak nagy lelki válságot okozott, hogy ezért minket bűnösnek kiáltottak ki, hiszen - így tudtuk - mi a hazánkért, a magyarságért harcoltunk.

Sokan vannak, akik ma is bűnösöknek tartanak minket. Ez vonatkozik az elmúlt fél évszázadban történetekkel kapcsolatban is, de tudomásul kell venni, a saját vagy honfitársainak múltját senki nem veheti el tőlük, azt ők élték át.

E rövid bevezetés után szeretném gondolataimat - azzal, aki veszi a fáradságot és elolvassa a következőket - megosztani.

Veszteségeink.

A II. Világháborúban hazánk, az összességében mintegy 50 milliós háborús emberveszteséghez képest, létszámát tekintve a tetemes anyagi káron felül a legértékesebben, emberanyagában hatalmas veszteséget szenvedett. Nemcsak halottakban, sebesültekben, hanem hadifoglyokban is, akik közül keletről százezrek, nyugatról több tízezen nem tudtak vagy nem akartak visszatérni.

A mai napig vitatkoznak történészeink azon, mennyi volt hazánk emberáldozata. Az egy-milliós szám körül állapodnak meg, ki többet, ki kevesebbet állít.

Korom Mihály 850-900 ezer fogságba esetről ír, melyek közül 300-330 ezer került a nyugati szövetségesek fogságába.¹

A HM. Békétárgyalásokat előkészítő anyagában az 1945. június 30-i adatok szerint 960 ezer fő van távol az ország területéről, és a jelzett időpontig 241 ezer személy tért haza. Ebből a szűrőállomásokon 164 ezer személy igazolását végezték el, közülük 114 ezer katona volt.

Egy másik HM jelentésben 133 ezer nyugatra települtről olvashatunk, akik közül 40 ezer került a nyugati zónákba.

A nyilas HM egyik jelentésében arról ír, 530 ezer főt szállítottak nyugatra a szovjetek elől, akik közül 300 ezer maradt az ottani övezetekben.

Legalaposabban a kérdést Stark Tamás történész „Magyarország második-világháborús embervesztesége” (Budapest, 1989) című művében dolgozta fel.

A sok adat közül, melyet fellelt, elfogadható számításnak tartja, hogy a nyugatra kitelepített polgári személyek és menekültek száma meghaladta az 1 milliót. Ez mellett a fegyverszünet időpontjában 700 ezer katona volt Németország, Ausztria, Csehország és Dánia területén.

Véleménye szerint, 300-350 ezer fő került a nyugati megszállási zónákban fogságba. Ezek között található az a 60 ezer levente, akiket a háború utolsó hónapjaiban kényszerrel szállítottak ki.

Ahány jelentés vagy statisztika, annyi féle. Erre legjobb példa a kivitt egyetemi hallgatók számának adatai. 2500 főben jelentették a számukat, de az akkori berlini magyar nagykövetség fennmaradt anyagából tudjuk, hogy létszámuk, az őket vezető Csilly András professzor, kormánybiztos jelentése szerint, pontosan 1910 fő volt.²

Für Lajos történész, az 1991-es rendszerváltás utáni kormány honvédelmi minisztere, kutatásai alapján könyvében pontosabb adatokat közöl.

A háborús halottak száma szerinte:

- katonai veszteség a Szovjetunióban:	100.000 fő
- katonai veszteség az ország területén:	24.000 fő
- a bombázások polgári áldozatai:	16.000 fő

---

¹ Korom Mihály.
VALÓSÁG 1984/3 szám.

² A berlini katonai attasé jelentése.
217/ka/45
Hadtörténelmi Levéltár

- polgári áldozatok Budapest ostroma során: 28.000 fő
- az országban elhalálozott hadifoglyok: 12.000 fő
- zsidó áldozatok: 220.000 fő

Ez utóbbiak közül Budapesten a nyilasok 1.630 személyt végeztek ki.³

Iszonyatos számok, hiszen egyetlen ember halála is megrázó, de mikor százezres számokról van szó, józan emberi ésszel szinte már felfoghatatlan.

---

³ Für Lajos.
„Mennyi a sok sírkereszt”
ALFÖLD 1984/9 szám

A Leventék.

A mai napig néhány könyv foglalkozott csak kimondottan a kihurcolt leventék sorsával.

A VKM 9000/24 sz. rendelet határozta meg elnevezésüket és a HM. VIII-Főcsoportfőnöksége irányítása alá tartoztak.

v. Bély Alajos tábornokot nevezték ki az IHNOV. (Ifjúság Honvédelmi Nevelése Országos Vezetője) vezetőjének. Ezt a tiszteletet 1944. március 19-ig töltötte be, ekkor a Gestapo az elsők között hurcolta el, németellenes beállítottsága miatt.

A nyugatosokkal, köztük a leventékkel, egy önkéntes piarista tábori lelkész, Kovács Mihály, „Negyvenezer magyar levente kálváriája” című könyve, (az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiadása. 1993) bővebben, valamint Tarcai Béla, „Magyarok a nyugati hadifogolytáborokban” című munkája, - a leventékkel csak érintőleg foglalkozva - bár ez utóbbi igen alapos munka, a nyugatra került és hadifogságot szenvedettek általános helyzetét tárgyalja.

A nyugatra került leventékkel kapcsolatban átfogó írás még nem került kiadásra.

Adatok találhatók még a nyugatra került és ott hadifogságba került magyarokról, köztük a leventékről is, Gosztorny Péter később megjelölendő könyvében, ahol idézi az MHBK (Magyar Harcosok Bajtársi Közössége) Hadifogoly szolgálatának „Fehér Könyvében” talált adatokat.

Ez szerint a polgári személyeken kívül, 280.000 magyar katona került ki nyugatra. Közülük azoknak ment jobban, állítja, akik brit fogságba estek Dél-Németországban. (Azt, hogy ez utóbbi megállapításokat mire építette, nem közli.) Végül összességében 455.000 főre teszi azok számát, akik 1947. június 30-ig visszatértek Magyarországra.

Egy másik szerző, dr. Maday Béla „Beszámoló a Magyar Vöröskereszt ausztriai és németországi kirendeltségeinek tevékenységéről” című könyvében (megjelent 1947-ben, Salzburgban) táblázatokat is közöl a nyugatról hazatérőkről.

Kisbarnaki Farkas Ferenc tábornok, az „Ungarn im III. Reich” című munkájának (megjelent Münchenben 1969.) a 12. oldalán olvasható: - „Az altöttingi országgyűlés története” - címszó alatt, ahol az akkori nyilas vezetés hivatalos adatait közli a nyugatra kiszállított személyek számáról. Ebben 1.177.500 főben jelöli meg a különféle csoportosításban kivitt embereket, akik között a leventék számát 300 ezerben határozza meg.

Összefoglalva: megbízható és megfelelően dokumentálható adatok eddig nem kerültek elő, és a legjobb szándékú szerző is csak találgatásokra szorítkozhat.

A fentebb ismertetekkel kapcsolatban szeretném írásomban bemutatni a nyugati hadifogságok által megélt igazi történetét, kiemelve belőlük a leventék sorsát. Azokét a fiatal gyerekeket, akiket egy örült rendszer végvonaglásában, saját hatalmát védve, áldozatul dobott oda a németeknek.

Egy elátkozott nemzedék volt a miénk. Gyerekfejjel éltük végig a II. Világháborút, annak elvesztését, hazatérésünk után a bizalmatlanság, kirekesztés légkörét, minden hátrányát.

A mozgósítás.

A történet, a leventék mozgósításával kezdődik.

Magyarország német megszállása, 1944. március 19. után, az ország lakosainak többsége már érezte, hogy nagy baj van, a németeknek nincs kilátása a győzelemre és bennünket, magyarokat is mind jobban bele fognak sodorni a végső pusztulásba. A magyar hadvezetés is tisztában volt ezzel. Ki-kí a maga módján igyekezett a közelgő végzetet feltartóztatni, vagy átveszteni az összeomlás következményeit.

Az a tény, hogy voltak olyanok is, akik kétségbeesetten bíztak a német ígéretekben, megmutatkozott az október 15-i elvetélt kiugrási kísérlet során, mikor megtagadva a kormányzóra tett esküjüket, és megrövidíthették volna hazánk részére a háborút, kiálltak Szálasi Ferenc nyilas nemzetvezető mellett.

Utólag könnyű már elmarasztalni a magyar tisztikart, mint ahogy azt az elhunyt Ságvári Ágnes, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója tette egy, a NÉPSZABADSÁG-ban közölt cikkében.

Tudni kell ehhez azt is, hogy a magyar tisztek tudatában voltak a lengyelországi Katynban történt tömegmészárlásnak, melyet a bevonuló szovjet hadsereg, illetve a nyomába érkezett NKVD (GPU) és GRU végzett a lengyel tisztikar körében. Ez az eset annak idején hatalmas nemzetközi visszhangot keltett, melyet később a szovjetek tagadták, hogy ők követték volna el. A németekre hárították a tömeggyilkosság tényét és csak a hidegháború időszaka után ismerték el tettüket. Ahogy Berija, az NKVD akkori főnöke később beismerte, Sztálin elvtárs szerint nagy hibát (sic!) követtek el.

A magyar tisztek nem akartak erre a sorsra jutni, és a legelvakultabb nyilasok kivételével, igyekeztek magukat és az általuk vezetett egységeket nyugatra, a várható angol-amerikai szövetségesek felé vezetni, hogy ott adják meg magukat. Egyébként, mint az ma már köztudott, a német hadsereg alakulatai is, ahol csak mód volt rá, szintén ezt tették.

1944. augusztus 23. Románia átállása után felgyorsultak az események. A Kárpátok már nem jelentettek egy erős védvonalat a keletről érkező szovjetek ellen, hiszen Dél-Erdélyben megnyílt az út számukra Magyarország belseje felé.

A bekövetkezendők tudatában, ismelve a románok gátlástalan bosszúvágyát, a magyar vezérkar menteni akarva az emberanyagot, elrendelte a IX. Kolozsvári hadtest (Észak-Erdély) területén található leventekorú fiatalok kiszállítását, a várhatóan rövidesen hadszíntérre váló térségből. Ez a 14-17 év közötti fiúgyermekeket jelentette, a 18. életévüket betöltött leventéket már korábban hadkötelessé nyilvánították és bevonultatták. A feladat szervezésével, és irányításával a HM VI. Főcsoportfőnökség 35. és 36. Osztályát bízták meg.⁴

A kiürítés során az útnak indított gyerekeket leventeoktatóik, némely esetben bizonyíthatóan, a község papjának kíséretében gyalogmenetben vitték a tiszai átkelőhelyek irányába.

A tervek szerint, a hadtesthez tartozó leventeegységek parancsnokainak irányítani és ellátni kellett volna a mozgásba kerülő egységeiket, de arra a bekövetkezett szervezetlenség miatt

---

⁴ v. Béldy Alajos.
Peranyag. Nb.VII.1509/1945
Budapest Főváros Levéltára.

nem került sor. Ennek lett a következménye, hogy a több százas, nem egy esetben ezres csoportban haladó fiatal gyerekek lerongyolódva, éhesen kéregettek az útjukba kerülő településeken. Néha fosztogatásra is kényszerültek, hogy élelemhez jussanak.

A mozgósítással foglalkozó katonai vezetés tervei szerint ezen egységek nagyjából a Dunántúl keleti peremén, Szentendre, Székesfehérvár, Sárbogárd vonalában helyezkedtek volna el.

Az események felgyorsulása folytán sok száz kilométert megtéve, végül Vas megyébe, Szombathely környékére kerültek, ahova gyalogmenetbe vonultak.⁵

Nehezítette a helyzetet az a körülmény is, hogy az Észak-Erdélybe ismét bevonuló román katonaságtól rettegő erdélyi fiatalok közül azok is, akikre a mozgósítás nem vonatkozott, a 12-14 év közötti fiúk is útnak indultak, menekültek a szovjet, vagy a még annál is rosszabb, román megszálló erők elől.

Szeptember 1-én az 1927-29, majd szeptember 4-én már az 1930-32 között született fiataloknak szóló plakátok jelentek meg, melyek elrendelték katonai összeírásukat.⁶

Valamennyi hirdetmény kiemelte, hogy az érintett fiatalok hadkötelesnek minősülnek és a Véderő törvény alapján távolmaradásuk hadbírószági eljárást von maga után.

Rendszeresé vált a behívóparancsoknak az érdekeltek részére kézbesítés helyett plakátokon, vagy vidéken a kisbírók által dobolással történő kikézbítés.

Az október 15-i, a magyar kiugrási kísérletet követő nyilas hatalomátvétel után, a Duna-Tisza közti és a dunántúli fiatalok mozgósítására is sor került.

v. Beregfy Károly honvédelmi miniszter 1944. november 21-én elrendelte 5.000 újonc Németországba szállítását. A kontingensnek november 30-ig kellett útnak indulnia polgári ruhában, fegyverzet nélkül.

Valószínűsíthető, hogy leventékből állt össze a szállítmány, mert a rendelet 4. pontja arról rendelkezik, hogy a csoport parancsnoka Németországban Wenke Ferenc ezredes lesz.

A nyilas Honvédelmi Minisztérium október 20-án elrendelte, hogy a levente munkásszázadok tagjai is a Katonai Büntetőtörvénykönyv hatálya alá tartoznak. Ez azt jelentette, hogy a távolmaradó vagy alakulatuktól megszökö fiatalok ellen a rögtönítélő bíróság eljárást folytathat, ítéletében halálbüntetést, felkoncolást is kimondhat.⁷

A rendelet ellenére a távolmaradások és szökések olyan nagy méretet öltöttek, hogy v. Beregfy Károly vezérezredes honvédelmi miniszter a „Tábori Biztonsági Szolgálat” nevű alakulat létrehozását rendelte el.

Tagjait a katonaszökevénynek minősülő gyerekekkel szemben rögtönítélő, a helyszínen való azonnali felkoncolási joggal ruházta fel.

---

⁵ v. Bély Alajos.
Idézett anyagban.

⁶ Honvédségi anyag.
Országos Széchényi Könyvtár Hirdetménytára.

⁷ Morva Tamásné.
„Dokumentumok a Horthy és Szálasi hadsereg utolsó hónapjainak történetéhez.”
Hadtörténeti Közlemények, 1970/2 szám, 281. oldal.

Vitéz Beregfy rendelete annyira törvénysértő volt, hogy még a honvédség tisztjei is tiltakoztak ellene. A honvédelmi miniszter a tiltakozások hatására a rendelet szövegét elbírálás végett felterjesztette a HM 1/a. (jogi) Osztályához.

Az osztály a felterjesztés elbírálása során közölte:

„...a rendelkezés valóban törvénysértő, azonban hatályban kell tartani, mert az egyre romló fegyelmet csak így lehet megszilárdítani.”⁸

A megtorló rendelkezések ellenére a fiatalok, mikor csak mód volt rá, megszöktek. Erre a mind általánosabbá váló zűrzavar és szervezetlenség közepette sok helyen akadt lehetőség. Aki csak tehette, nem engedelmeskedett a behívásoknak.

Pl. a Pest megyei Bősárkányon, az összegyűjtött 1.600 leventéből végül csak 160 maradt, a többi eltűnt. Budapesten a várt 10.000 fő helyett mindössze 600 jelentkezett. Az eredménytelenség láttán a HM megkísérelte a karhatalom és a fővárosi tisztviselői kar bevonásával, egy nagyszabású razzia keretében összeszedni a fiatalokat. A remélt 2.500 fő helyett mindössze 500 levente korú fiataalt tudtak begyűjteni.⁹

A szökések és a behívást megtagadók számának híre eljutott a kormányig, 1945. január 27-én Velem községben tartott minisztertanácsi ülésen Szálas Ferenc nemzetvezető, a fennmaradt jegyzőkönyv tanúsága szerint kijelentette:

- a leventék hazaszöknek azzal, hogy ők a magyar hadseregben akarnak szolgálni. Köztudomásra kell hozni, hogy Németországban magyar hadsereg szerveződik, magyar parancsnokság alatt, és aki elszökik, az katonaszökevény és halállal bünhődik.

Ennek később érvényt is szereztek.

Az egyre fokozódó német igények teljesítésére, melyet Hitler már a Horthy kormányzattal 1944. július 21-én történt tárgyalása során kért, részben helyt adtak.¹⁰

A nyilas kormányzat képviselőjében, 1944. október 23-án, német részről Otto Winkelmann Obergruppenführer der Waffen-SS, magyar részről v. Beregfy Károly vezérezredes honvédelmi miniszter, egy „Vereinbarung” címet viselő egyezményt írt alá.¹¹

Ez az egyezmény képezte aztán alapját annak a rendelkezéssorozatnak, melynek keretében magyar gyerekek kerülhettek a Wehrmacht kiképzőközpontokba és nem egy esetben akaratuk ellenére, a felállítandó 25. HUNYADI nevét viselő magyar Waffen-SS Panzergrenadier hadosztály kiképzendő növendékei közé.

---

⁸ Teleki Éva.
„Nyilas uralom Magyarországon”
Kossuth Kiadó. 1974. 121. oldal.

⁹ Teleki Éva.
Idézett mű 168 oldal.

¹⁰ Schmidt-Andreas Hillgruber.
„Hitler 68 tárgyalása 1939-1944.”
Magvető Könyvkiadó 1983.

¹¹ Andreas v. Payer.
„Armata Hungarorum” 451. oldal.
Kőrösi Cs. Hg. kiadó, München 1986.
Hadtörténeti Intézet és Múzeum Könyvtára.

1944. november 17-én totális mozgósítást rendeltek el, melynek vezetőjéül Kovarcz Emil államtitkárt nevezték ki.

Ezt követően egy tárgyalás volt, melyet 1944. november 23-án egyezség követett.

Ezt a Heeresamt (a hadsereg hivatala) részéről Kleiner tüzérségi tábornok, az SSFHA részéről Jüttner Gruppenführer der Waffen-SS (vezérőrnagy), magyar részről v. Feketehalmy Czeidner Ferenc M. kir. vezérezredes és Gruppenführer der Waffen-SS (vezérőrnagy) honvédelmi miniszterhelyettes írt alá, s erről távmondattal értesítette a honvédelmi minisztert.

Az egyezségben a magyar hadvezetés nevében kötelezettséget vállaltak 8 új magyar hadosztály felállítására. Ebből az első 4 hadosztály Waffen SS jellegű lenne.

A németek a 17-21 év közötti magyar fiatalok kiképzését vállalták, és kikötötték, hogy csak önkéntes alapon és szülői beleegyezéssel fogadják ezeket a leventéket a Waffen SS kötelékébe.

A megállapodást megismerve Magyarországon olyan felháborodás tört ki, hogy ezért német-magyar rögtönítélő bíróságokat hoztak létre, akik már a szóbeli ellenkezést is lázításnak minősíthették, melyért halálbüntetés járt.

Szálasi Ferenc 1944. december 4-i személyes találkozásukkor kijelentette Hitlernek, hogy totális mozgósítást rendelt el, és biztosítani fogja mintegy 190.000 fő hadkötelesnek, akár kényszer útján történő behívását.

Szükség esetén - mondta -, minden 10-70 év közötti magyar férfit, köztük a leventéket, kiszállítanak Németországba, a német hadvezetés rendelkezésére bocsátanak. A tárgyaláson Hitler gazdasági és katonai támogatást kért, férfi és női munkásokat a német hadiipar részére. A Dunántúlon, ahol már hadszíntér volt, tankcsapdák ásásához kérte a polgári lakosság igénybevételét.¹²

A helyzet nevetségesen tragikus voltára jellemző az a megjegyzés, melyet v. Beregfy honvédelmi miniszter tett, miszerint ehhez nincs elég ázó az országban.¹³

A 16-18 éves leventék szolgálatba állításuk előtt a Luftwaffe-nél légvédelmi-tüzér, a Kriegsmarine-nél haditengerészeti kiképzést kapnak, közölték a németek.

A bevonultatott leventegyerekek sorsa ennek megfelelően alakult.

Az egyezség végrehajtása során egyre gyakrabban fordult elő, hogy a bevonuló fiatalokat kísérő levanteoktatók, látva a kialakult szervezetlenséget, és felismerve, hogy a maguk erejéből nem tudnak ezen segíteni, a gondjaikra bízott leventéket magukra hagyva, eltűntek. Ezt még a nyilas kormány szerv egyik tagja, Maróthy Károly is szóvá tette egy megbeszélés során.

Ismét ki kell emelni, egyes községek papjai, akik vállalva a fiatal leventék gondozását, illet nem tettek, a hadifogság végéig velük maradtak és lelki, nem egy esetben anyagi támogatást is adtak számukra.

---

¹² Dombrádi Loránd - Tóth Sándor.
„A m. kir. Honvédség 1919-1945” 451. oldal.
Zrínyi Katonai Kiadó. 1987.

¹³ „Hitler 68 tárgyalása 1938-1944.”
410. oldal.
Idézett mű.

Ami a leventéknek a Waffen SS alakulataiba kerülését illeti, ez egy olyan történet, aminek végkifejlete egyáltalán nem volt nevetséges.

Magyarországon a Waffen SS először, mikor ennek az elit alakulatnak az eredeti létszáma erősen kivérzett, a magyar kormány kikötése alapján csak a németajkúak (svábok-népi németek) között toborozhatott önkénteseket.

A háború előrehaladtával, később az emberhiány miatt ezeknek német részről már kötelező volt bevonulni.

A magyar hadvezetés 1944 nyara körül, Hitler fokozódó nyomása miatt egyezséget kötött a németekkel. Ezt követően megjelenhettek a német toborzók a falvakban is, ahol ígéreteikkel a magyar zsellérgyerekeket is jelentkezésre bírhatták.

Azon fiatalok körében értek el eredményt, akik elesetten, nyomorban éltek, életükben mindig mezítláb jártak, egy jó ruhájuk soha nem volt. Ezek aztán a mutatós egyenruha, és egy csizma reményében hajlandók voltak az önként jelentkezésre. Nem voltak sokan.¹⁴

Miután az egyezmény értelmében a Waffen SS alakulatokba csak önkéntes jelentkezés alapján lehetett jelentkezőket besorozni, a háború utolsó szakaszában már senki nem akart jelentkezni, ezért kénytelenek voltak erőszakhoz folyamodni.

A berlini nagykövetségünk levéltári anyagában található egy levél, melyet 1944. április 14-én v. Csataj Lajos honvédelmi miniszter, Veessenmeyer birodalmi biztossal történt tárgyalása után írt. Ebben közli, hogy feloldotta a már kintlévő magyaroknak a hazatérési tilalmat abban az esetben, ha otthon bevonulnak a honvédséghez.

A németek azonnal határozatot rendelték el, megakadályozva a magyarok esetleges hazatérését.¹⁵

A németek erőszakos módszereit tapasztalva, a HM. Vkf. 5. Osztálya (kiképzési) vezetőjének irányításával külön törzset hozott létre a honvédségnek szükséges létszám biztosítására, megakadályozandó, hogy a magyar fiatalok esetleg a német hadseregbe kerüljenek.

Miután ez a munka nem vezetett eredményre és a magyar hadseregben sem akartak önként bevonulni, a fiatalokat olyan helyzetbe hozták, hogy életüket mentendő, bekényszerüljenek a felállítandó alakulatokba.

Ennek igen ravasz módját hajtották végre. A bevonultatott leventéknek, miután a katonai hatóságok nem tudtak ennyi ember fogadására felkészülni, több esetben azzal a jelszóval, hogy menjenek haza élelemért, eltávozási engedélyt adtak. Ezeket az engedélyeket a leventékkel írtatták meg, de bélyegzővel nem látták el. Kikötötték azonban, hogy naponta jelentkezniük kell a bevonulási körzetben.

A leventéket, akik az eltávozási engedély birtokában újra jelentkezni mentek, a járőröző nyilas táboricsendőr és más karhatalmi egységek feltartóztatták és az eltávozási engedélyt hamisnak mondvá, katonaszökevényként kezelték őket.

---

¹⁴ Kudriczy István.
Peranyag. Nb. 4016/1945
Budapest Főváros Levéltára.

¹⁵ A berlini katonai attasé jelentése
217/ka/1945
Hadtörténelmi Levéltár

Egy nyugaton élő magyar történész, Andreas v. G. Payer, (Payer András) könyvet írt a magyar hadsereg II. Világháborús szerepléséről, melyben megjegyezte:

„érthetetlennek tartom, hogy a nyilas honvédelmi minisztérium miért irányította a leventekorú gyerekeket, mint „önkénteseket a fegyveres SS soraiba”.

Ugyancsak itt közli, hogy az oda jelentkező, magyarországi svábok és magyar felnőtt és fiatalok közül csak 30-40.000 fő lehetett valóban önkéntes, a többit „csinált” önkéntesnek tartja.¹⁶

---

¹⁶ Andreas v. Payer.
Idézett mű 451. oldal.

Kiszállítás Németországba.

A leventéknek Németországba történő kiszállítása szinte egyformán történt. Az összegyűjtött fiatalokat a karhatalmi és nyilas alakulatok egy ideig őrizték, majd átadták őket a Rajkán működő „Ersatzkommando der SS in Ungarn” elnevezésű német katonai szervezetnek, mely SS katonák kíséretében gondoskodott a kiszállítás lebonyolításáról.

A leventék nem tudták, hogy katonai kiképzésre viszik ki őket a német hadsereg részére. Ezt senki nem közölte velük.

A Németországba kiszállított leventék parancsnokának Szálaszi Ferenc nemzetvezető Wenke Ferenc ezredest nevezte ki, aki a ma is fellelhető személyi lapja szerint, előzőleg a M. kir. Honvédség VII. Hadtestparancsnokságán szolgált. Innen, a bejegyzésben nem szereplő ok miatt felmentették, és 1944. június 16-án alkalmatlanság címén felülvizsgálatát rendelték el.¹⁷

(Működéséről, és szerepéről kutatásaim során említésre méltó adatot nem sikerült találnom. Sajnos külföldi irat- és levéltárakban nem volt lehetőségem adatok után kutatni.)

A leventéket a már előzőekben említett egyezség alapján, német kiképzőközpontok vették át. Miután nem voltak német állampolgárok, így jogszerűen nem lehettek a Wehrmacht (német véderő) tagjai. Az a megoldás született, hogy mint „Freiwillige SS-Zöglinge” (önkéntes SS jelölt) vették őket nyilvántartásba és látták el igazolvánnyal. Kiképzésük túlnyomórészt a Luftwaffe (légierő) és a Kriegsmarine (haditengerészet) kiképzőközpontjaiban kezdődött meg.

A mozgósítás és kiszállítás nem ment zavartalanul. Ennek történetéről sokáig nem lehetett hallani, csak a rendszerváltás után tört meg a csend és egyre több írásos beszámoló, visszaemlékezés és napló került elő, melyek nagyrésze a Hadtörténelmi Levéltár kéziratgyűjteményében van elhelyezve.

A napvilágra került adatok szerint nem lehet egyértelműen megállapítani, mennyi leventekorú gyerek került ki a fenti módon Németországba. Volt, aki háromszázezerről, volt, aki százötvenezerrel beszélt. Ezek nem közelítik meg a valós számokat.

Koós Kálmán könyvében arról közöl adatot, miszerint mintegy negyvenezer magyar gyerek került ki, mint levente a németországi kiképzőközpontokba, ahol légvédelmi kiképzésben részesültek.¹⁸

Ezt cáfolná a már említett altöttingi kimutatás, de az 1946-os repatriálási adatok az előbbit erősítik meg, mert ott kb. 50.000 levente hazaszállítását regisztrálták.

A visszaemlékezésében Németh Zoltán levente azt írta, őt, mint az érsekújvári kereskedelmi iskola II. Osztályának tanulóját, 1944. december 29-én vonultatták be. Csoportjukat Trock Pál katolikus esperes kísérte, akivel Galántáról indultak Csütörtök községbe. Ott tudták meg, hogy a leventékkel szemben is statárium lépett életbe. Itt került kezükbe a PÁPAI UJSÁG

---

¹⁷ Tiszti szolgálati-lap.
Hadtörténelmi Levéltár

¹⁸ Koós Kálmán.
„Voltunk, vagyunk, leszünk...” 269. oldal.
Danubio Nyomdaipari Vállalat, Buenos Aires.
Országos Széchényi Könyvtár. HA-1528-1

1944. január 2-i száma, melyben riport jelent meg a 16 éven felüli leventék behívásáról, és az, hogy aki nem tett eleget a felhívásnak, azokat felkoncolták.

1945. január 9-én indították el mintegy 3-400 fős csoportjukat, erős katonai kísérettel. Éger, Berlin érintésével jutottak el Gablinba és ott a repülőtéren hagyták őket. A magyar katonai kíséret eltűnt. A leventék az őket kísérő papjukkal magukra maradtak és irányításukat német kiképző parancsnokság vette át.¹⁹

Rajos István levente visszaemlékezésében azt írja, őket 1945. január 24-én vonultatták be Móra. Innen a komáromi Monostor erődbe szállították a csoportjukat. Itt nyilas toborzók jelentek meg és felszólították az összegyűjtött fiatalokat, hogy jelentkezzenek a „Hunyadi” Halálfejes légióba (sic!). Mintegy 2000 leventéből alig 8-10 fő jelentkezett, ezért a többiek közül kiemelték azokat, akiket alkalmasnak találtak és magukkal vitték őket.

Akik ott maradtak, azokat elszállították Bécsen át Brocksattelbe. Ide kb. háromezren érkeztek meg.²⁰

Takács Imre levente naplót vezetett, mely állítása szerint megmaradt. Ma a Hadtörténelmi Levéltár kéziratgyűjteményében található.

Őket 1945. február 28-án vonultatták be. Veszprémvarsány vasútállomásán vagonírozták be csoportjukat. A környék falvaiból összegyűjtött leventék mind ott voltak. Társaik elbeszéléséből tudták meg, hogy nem ment simán az összeszedésük. Sírva mesélték, Lázi község papja értesítette a csendőröket, hogy a leventék nem hajlandók bevonulni, így aztán csendőri segédlettel szedték őket össze és vitték a gyülekezőhelyre. A bevonultatott leventéket elkísérte páter Rokonai Simon ciszterci pap, aki végig velük maradt. A csoportot egy német hadnagy és két magyar honvéd kísérte Dortmundba. Itt a két magyar kísérő elköszönt és a leventéket két német tiszt vette át.²¹

Az IFJUSÁG című lap 1945. augusztusi számában, egy riportban a magát csak Lacinak nevező levente mondta el az újságírónak, őket Budapesten, december közepén, falragaszokon keresztül mozgósították. Karácsony előtt néhány nappal kellett jelentkezniük. Ellátásuk igen rossz volt, napi 5 dkg. vajat, 3 dkg. lekvárt és egy fél komiszkenyeret kaptak fejenként, ezen kívül naponta egyszer valami híg levest. Ezzel kellett 60 km-es menetgyakorlatokat végeztetniük. Bevagonírozásuk után Jókai községbe vitték őket, ahol egy Szabados Károly nevű, de a német hadsereg tisztjének vezetésével, három hónapos kiképzést kaptak. Végül Tannba szállították, ahol 1945. május 3-án fogságba estek.²²

---

¹⁹ Németh Zoltán.
„Mátyusföldtől Nyíregyházáig, kitérővel.”
Országos Széchényi Könyvtár. HA-1528-1

²⁰ Rajos István.
„A nyomok örökké megmaradnak”
Hadtörténelmi Levéltár kgy. 3299.

²¹ Takács Imre.
Kézírt napló.
Hadtörténelmi Levéltár kgy. 3215

²² Zsámboki Zoltán.
„Az elhurcolt leventék kálváriája.”
IFJUSÁG 1945. aug. 21.
Országos Széchényi Könyvtár folyóirat tára.

Sára Sándor filmrendező forgatókönyvet írt a nyugatosokról és filmet is készített róluk, melyben a magyar hadsereg tagjain kívül több, nyugatra került leventét is megszólaltatott. Valamennyien az előzőekben ismertetett történeteket erősítették meg.

Volt, aki elmondta, őket a falujukban dobolás útján vonultatták be. Gyülekezés után csoportjukat 1945. december 13-án Győrszentmártonba vitték, ahol nyilas pártszolgálatosok jelentek meg és ajánlották fel a megrémült leventéknek, hogy aki nem akar kimenni Németországba, az most jelentkezhet a nyilaspártba. Ez a nyilas pártszolgálat valamely fegyveres alakulatát, rendszerint a Hungarista Ifjúsági Légiót jelentette.²³

Varga Tibor (Hegyí Higgins néven írt) visszaemlékezése szerint a veszprémi leventéket 1945. február 15-én katonai járőrök gyűjtötték össze, akiknél listák voltak a leventék adataival. Veszprém-külsőn vagonírozták be őket, majd a vonat állandó légitámadások közepette a München melletti Fürstfeldbruckban állt meg. Innen szállították őket tovább kiképzésre a neuburgi repülőtérre. A magyar katonai kíséret itt vált meg tőlük és kerültek német katonai fennhatóság alá.²⁴

Tényként kell elfogadni, a magyar tisztek, tiszthelyettesek, akik kísérték ezeket a leventecsoportokat, a legkritikább esetben maradtak a gondjaikra bízott leventékkel, amint lehetőségük volt rá, azonnal eltűntek.

A leventék hadviselésbe való bevonásának vitathatatlan német felelőssége mellett, meg kell állapítani a magyar nyilas hadvezetés minősíthetetlen felelőtlenségét.

Wenke Ferenc ezredesnek, mint a kiszállított leventékért felelős parancsnoknak, gondoskodnia kellett volna, hogy a leventecsoportok mellé magyar összekötő tisztek vagy honvédkíséret kerüljön, mert ennek hiányában, a német nyelvet nem ismerő leventék maradéktalanul ki lettek szolgáltatva az őket fogadó német katonai vezetésnek.

Fennmaradt a németországi leventeparancsnokságok elhelyezkedésének listája. Ez szerint a Wehrkreisekben (hadikörzetek) Diewenow, Willenberg, Fridrichshafen, Bemmerade, Schwarzenbach, Schongrabenben jelezték a leventeparancsnoksági körzeteket. Ludwigsburgban magyar leventékből álló Waffen SS központról írtak. Ezeknek a parancsnokságoknak kellett volna foglalkozni a kivitt leventék sorsával. A visszaemlékezések alapján ezek a nevek csak a nyilas hadvezetés kimutatásaiban szerepeltek, a leventék nem is tudtak ezekről.

Arra azonban volt gondjuk a nyilas katonai vezetőknek, mint azt Koós Kálmán a könyvében megírta, a nyilas Ifjúság Országos Vezetője Pilsenben találkozót szervezett Arthur Axmannnal, a Hitlerjugend Birodalmi vezetőjével. A találkozón megállapodtak abban, hogy a kiszállított leventék között világnézeti és ideológiai kérdésekben csakis a Hungarista Ifjúsági Szövetség megbízottjai ügyködhessenek. Ez volt számukra a legfontosabb, bár a későbbiekben egy lelket sem láttak közülük, de nem is hiányoztak.

---

²³ Sára Sándor.
„Fújja a szél, fújja...”
ALFÖLD 1990/VIII-X számok.
Országos Széchényi Könyvtár. HA-1093

²⁴ Varga Tibor. (Hegyí Higgins)
Visszaemlékezések.
Hadtörténelmi Levéltár kgy. 3300

A kiképzések.

A német katonai parancsnokság alá került leventéket a magyar hadvezetéssel történő megállapodás alapján a német kiképző-parancsnokságok, mint hadköteles újoncokat vették át és képezték ki, a német kiképzési terveknek megfelelően. Eredetileg a felállítandó magyar SS páncélgránátos hadosztályok utánpótlásának szánták őket, de felismerve, hogy a magyar vezetés nem törődik velük, látva fiatal korukat, leromlott állapotukat, a Luftwaffe légvédelmi elhárításának adták át őket. Túlnyomó többségük a hátralévő néhány hónap alatt ilyen kiképzésben részesült.

A kiképzés azzal kezdődött, hogy az addig civil ruhát viselő leventéket német egyenruhába öltöztették. A Luftwaffe egyenruhájával látták el őket, és megkülönböztetésül árpádsávos, nyilaskeresztes karszalagot vetettek fel bal karjukra. A legnagyobb megdöbbenést az okozta, hogy egy fekete alapon, fehér színű, „Freiwillige SS Zögling” feliratú, háromszögű jelzést fel kellett varrni. Ezt minden tiltakozás ellenére kötelezővé tették és a leventéket ennek megfelelő, fényképpel ellátott igazolvánnyal látták el.

A tolmácsok útján közölték, hogy mint nem német állampolgárok, nem sorozhatók be a reguláris német haderőbe, ezért a külföldiek részére létrehozott Waffen-SS nyilvántartásába kell őket venni.

Az ez ellen néhány helyen elemi erővel kitört tiltakozást csak a legnagyobb eréllyel tudták letörni. Ehhez segítséget adott nekik, hogy a leventék legtöbb csoportjánál nem volt magyar kísérszemélyzet, akik ez ellen súlyuknál fogva, ténylegesen fel tudtak volna lépni.

Volt azonban olyan egység is, ahol a velük maradt magyar tiszt ezt el tudta kerülni és még azt is megakadályozta, hogy a háború utolsó napjaiban a frontra küldjék a gondjára bízott fiatalokat.

Varga Tibor írta meg, hogy a kivitt egységüket egy magyar tiszt, Tölgyesi főhadnagy kísérte, aki mindvégig velük maradt, és jelenléte megakadályozta, hogy a német katonai vezetés sajátjaként kezelje a leventéket.

A kiképzés nagy alapossággal történt, légvédelmi tüzérkíségítőknak, (flakhelfereknek), köztük légvédelmi híradósoknak képezték ki őket, hogy az egyre növekvő szövetséges bombázások által megtizedelt légvédelem utánpótláshoz juthasson.

A fiatalokat meglepte a német kiképzési rendszer. A magyar leventeoktatók goromba, parancsoló stílusához szokott fiúknak feltűnt, a német kiképzők figyelembe vették, hogy még fejlődésben voltak úgy szellemi, mint fizikai tekintetben, velük szemben nem alkalmazták a szokásos poroszos drillt.

Érdekes volt az is, hogy nem volt meghatározó az alá-fölérendeltségi viszony, a feltétel nélküli engedelmeskedés megkövetelése. A tisztek, de főként a kiképzést végző tiszthelyettesek és a kiképzésükre bízottak között inkább családias, nevelő jellegű kapcsolat volt. Igyekeztek a gyerekekkel közvetlen viszonyt kialakítani, amivel azok feltétlen tiszteletét vívták ki.

Felelősségtudatra és a közös érdek, a háború megnyerése gondolatának tiszteletben tartására nevelték és áldozatkészségben példát mutattak. Ők a leventék szemében tapasztalt, harcedzett katonák voltak, nem vakfégyelmet követelő előjárók. Ez mellett azonban minden parancs végrehajtását, a gyakorlatokat alaposan ellenőrizték. A testi fenytetés, a magyar hadseregben

megszokottal szemben, szigorúan tilos volt. Nem voltak fárasztó menetgyakorlatok. Az egyéni képességek kifejlesztése, a harcra történő felkészítés volt a kiképzők fő célja.²⁵

A visszaemlékezéseket íróknak - írásaikat megismerve - szelektív az emlékezete. A kiképzés és a hadifogságba esés közti időszakról ritkán jelenik meg elfogadható, a tényeknek megfelelő leírás.

Ennek okát abban látom, hogy a valóságos helyzet közlésétől az új hatalom megtorló magatartásától féltek, melyeknek hatása a mai napig észlelhető.

A veszített háború után ugyanis számonkérés jött és ennek során nem tettek különbséget a valóban önként jelentkezők és a kényszer útján kiszállított személyek, köztük a leventék megítélése között.

A kialakult gyűlölködő légkörben ezek az emberek el kívánták kerülni még a látszatát is annak, hogy ők valamiként egy háborús bűnösnek nyilvánított szervezethez tartozhattak.

A visszaemlékezésekben ezek a leventék ritkán írnak a kiszállításukat követő kiképzés eseményeiről. Néhányan annyit említenek csak meg, hogy beöltöztették őket német egyenruhába, páran még azt is megjegyzik, frontszolgálatra akarták őket bevetni.

Kiképzetlen egységek azonban ritkán kerülnek bevetésre, ezért alapos okom van feltételezni, hogy a német parancsnokságok a fennhatóságuk alá került leventékkel a leírtakhoz hasonló módon jártak el mindenütt.

A kiképzők nem tettek különbséget a leventék és a behívott német fiatalok között, de tény, hogy a leventékkel jóval több gondjuk volt. Nem csak a nyelvi nehézségek, de az eltérő német étkezési szokások is feszültségeket okoztak körükben.

A leventék a háborús viszonyokhoz képest megfelelő ellátást kaptak, ugyanazt, amit német társaik. A kenyér hiánya miatt, melyből keveset kaptak, ez ugyanis a németeknél nem volt kiemelt élelem, állandóan éhesek voltak. Ezért több helyen előfordult, hogy a környező lakosság szűkös élelmiszereit megdézsmálták.

A kiképzés ideje alatt ezért nem volt zavartalan a kapcsolat a német lakosság és a leventék közt.

Ez is oka lehetett annak, hogy pl. az Ostmarkban, (a mai Ausztria területén) egy belső használatú német parancs szigorú, korlátozó magatartást írt elő a német hivatalnokoknak a kint tartózkodó magyarokkal szemben.²⁶

A német hadsereg ellenállása a szovjet hadsereg hatalmas nyomása alatt egyre gyengült. Egy magyar alakulat, mely a mai Szlovákia területén harcolt, hatalmas veszteségek után kénytelen volt visszavonulni, ez a tény alkalmat adott Balck német tábornoknak egy olyan parancs kiadására, melyben utasította a német egységeket a magyar katonai alakulatok gyávaságuk miatti lefegyverzésére és Németországba való kísérésére.

---

²⁵ Földi Pál.
„Pantermeyer” 137. oldal
Anno Kiadó 2000

²⁶ Béke-előkészítő anyag,
A/II/35 Abt.1./a/op.-Nr.2984/1945
Hadtörténelmi Levéltár

Ennek megismerése után v. Beregfy honvédelmi miniszter kénytelen volt a német főhadiszálláshoz fordulni, s elégtételt kérni, mely meg is történt. Redundlich német vezérezredes az OKW (német haderő főparancsnokság) nevében, parancsban dicsérte meg a magyar alakulatok hősie helytállását.

A részben hiányzó nyilvántartások szerint állítólag százezer leventét képeztek ki, a fogadásukra készülő német alakulatok igényeinek megfelelően. Ez a számadat nem valós.

Az összeomlás.

A leventék nem mindenhol kaptak kielégítő tájékoztatást a kialakult hadi helyzetről, sokan nem tudták, hogy a szövetséges csapatok hol tartanak az előnyomulásban. Nem volt tudomásuk arról sem, hogy egész német hadosztályok adják meg magukat a szinte akadálytalanul előnyomuló angol-amerikai csapatoknak. A keleti frontról is igyekeztek a német hadsereg egységei nyugat felé, nehogy a szovjetek fogságába kerüljenek. Rettegtek a szovjet hadifogságtól.

Történt mindez annak ellenére, hogy lassan tudomásra jutottak azok a bűntettek, melyeket az emberségesebbnek tartott szövetséges, köztük főként a kanadai csapatok katonái elkövettek a fogságukba került németekkel szemben.

Ilyen eset volt, mikor a kanadai „Inns of Court” ezred parancsnoka, miután támadásuk súlyos kudarcba fulladt és hatalmas veszteségeik keletkeztek, a fogságukba esett 3 német tisztet, köztük egy ezredparancsnokot és 6 tiszthelyettest megveretett. A német alezredest egyik tankjukra kötöztette és hagyta, hogy a német páncélelhárítás a tankot kilője. A többi foglyot katonái lőtték agyon.

Egy másik esetben, a Carpiquet repülőtéréért folytatott harcok során a kanadai-francia katonák a foglyul ejtett németeknek egyszerűen elvágták a torkát. Max Hastings, az „Overlord, D-Day and the Battle of Normandie” című könyvében leírja, hogy az amerikai és brit katonák a Waffen SS katonákat „rutinszerűen” végezték ki.²⁷

A háborús bűnösök tárgyalása során Willis Ewerest M. alezredes mint védő, egy írásos parancsot mutatott fel, mely szerint az amerikai 26. hadosztály 328. ezredének parancsnoka írásban utasította katonáit, hogy a németeket nem kell foglyul ejteni, hanem a helyszínen agyonlőni.²⁸

A tárgyaló bírák ezt nem vették figyelembe! A győztesek igazságszolgáltatása volt ez, a „vae victis” elmélete.

Ezzel szemben nem sikerült a bírósági eljárások során, mint azt a vád állította, olyan írásos dokumentumot fellelni, melyben egy felelős német parancsnok a katonáinak parancsba adta volna, hogy a fogságukba került szövetséges katonákat agyon kell lőni. Legfeljebb Hitler parancsaira hagyatkozhattak.

Egyébként is készültek a feltétel nélküli megadást követő bosszúállásra, melynek törvényes formát akartak adni. Létrejöttek a háborús bűntetteket vizsgáló bíróságok, melyek csak a németek által elkövetett tetteket vizsgálhatták.

Az eljárások során a győztesek részéről elkövetett visszaélésekről abban az időben semmi, de ma már nyugati, tehát nem elfogult szerzők kutatásai alapján, egyre több tény kerül napvilágra. A háborúban a szövetségesek a népük előtt, a tisztesség és becsület nevében harcoltak, még a látszatát is el akarták kerülni, hogy ugyanolyan rémtetteket követtek el, mint ellenfeleik.

---

²⁷ Michael Reynolds és Tony Foster.
„Acélpokol” 117. oldal és a „Meeting of Generals” 334. oldal
Hajja és Fiai Könyvkiadó 1999.

²⁸ Földi Pál.
„A halál 50 órája igaz története” 53. oldal
ANNO Kiadó Bt. 2000.

Miután a keleti frontokról visszahátráló német katonáknak ezekről az esetekről még nem volt tudomásuk, de annál jobban ismerték Hitler „komisszár parancsát”, amit végre is hajtottak, a legnagyobb embertömeg a nyugati szövetséges csapatoknak adta meg magát, abban a reményben, hogy azok nem lesznek olyan kegyetlenek a foglyokkal szemben, mint a szovjetek, akiket a bosszú fűtött.

Egyes adatok szerint közel 7 millió katona került a nyugati szektorokban hadifogságba. Egy ilyen embertömeg elhelyezése és ellátása még a híres amerikai szervezőkészséget is próbára tette, gyakran csődbe jutatta. Ennek következtében más megoldást kellett találniuk.

1945 márciusában a nyugati szövetséges erők főparancsnoka, Dwight. D. Eisenhower tábornok (becenevén: Ike) egy új fogalmat fogadtatott el a nyugati szövetséges erők főparancsnokaival.

A hadifogságba került német katonákat, akik letették a fegyvert, nem hadifoglyoknak, hanem „fegyver nélküli ellenséges erőknek” (Disarmed Person = fegyvertelen személy) nyilvánította. Ezzel jogfosztottá tette őket, akikre nem vonatkoznak a genfi konvenció előírásai.

A kialakult elkeserítő helyzetről a hadifogságba került embereknek nem volt tudomásuk, tájékoztatást nem kaptak, csak azt vették észre, hogy ellátásuk nagymértékben lecsökkent, elszállásolásukkal pedig senki nem törődik.

A háború tartama alatt úgy a német, mint a szövetséges erők gondosan betartották a genfi konvenció hadifoglyokra vonatkozó előírásait. Tudták, hogy annak megsértésére a másik fél, akinél a szövetséges erők több tízezer katonája volt hadifogságban, azonnal hasonló megtorlással válaszolna. A fegyverletétel után a győzteseknek már nem kellett ilyen megtorlástól tartaniuk.²⁹

Ennek alapján megszűntnek tekintették felelősségüket a hadifoglyok elhelyezését, élelmezését és a velük való bánásmódot illetően. A hadifoglyok élelmezésére az amúgy is igen nehéz körülmények között lévő, porig bombázott német polgári lakosságot kötelezték.

Egyben megszüntették a lehetőségét annak, hogy a Nemzetközi Vöröskereszt segítséget nyújthasson a fogságba esetteknek.

Tarcai Béla írja könyvének 313. oldalán, hogy Németország nyugati zónáiban a fentiekre figyelemmel 400 hadifogolytáborot hoztak létre.

A hadifoglyok tekintélyes részét többek közt a Rajna folyó partján kiépített táborokban helyezték el. Közöttük sok volt a sebesült, és nem volt részükre gyógyszer, kötszer, ezek hiányában megfelelő orvosi ellátás lehetősége sem.

Súlyosbította a helyzetet az a több millió polgári lakos is, akik a közelgő szovjet haderő elől menekülve, a nyugati szövetséges csapatok által megszállt területre húzódtak.³⁰

---

²⁹ Tarcai Béla.

„Magyarok a nyugati hadifogolytáborokban”

Különlenyomat 310. oldal.

Hermann Ottó Múzeum Évkönyve XVIII-XIX. kötet

³⁰ Sára Sándor.

Idézett művében.

A menekült, hontalannak nyilvánított személyek szerteszét kószáltak a megszállási zónákban, elgyötörve, éhezve, gyakran fosztogatták az ott élő, amúgy is súlyos helyzetben lévő polgári lakosságot.

Az amerikai katonai közigazgatás első és legfontosabb feladatának az elhurcolt deportáltak sorsának rendezését tartotta, elsősorban a zsidókét.

Miután úgynevezett feljavító táborokban az éhhalál szélén álló emberek állapotát egy kicsit rendbe hozták, igazolással látták el őket és útnak indították hazájuk vagy Palesztina felé.

Ilyen elhurcolt személynek nyilváníthatták volna a leventéket is, korukra és kiszállításuk körülményeire tekintettel, azonban miután német egyenruhában kerültek fogságba, őket is hadifoglyokként kezelték.

Gondot jelentett a szövetségesek számára a hazatérni nem kívánó, de a keleti szövetségeshez tartozó országokból menekültek helyzete.

Ezek tekintélyes része olyan személy volt, akiknek hazája ismét szovjet megszállás alá került. Ezek ismerték Sztálin parancsát, mely szerint a hadifoglyokat és a nyugatra menekült szovjet állampolgárokat hazaárulóknak kell tekinteni és a szovjet NKVD módszereit ismerve, megtapasztalva, nem akartak újra a kezükre kerülni. Ezeket egy ideig „Displaced Person”-nak (hontalan személy) tekintették, és segítézték őket.

A hontalanok körében állandósult a félelem a bizonytalan jövő és a hazaküldésük után várható megtorlások miatt, ezért tömegesen követtek el öngyilkosságot, mert nem látták értelmét további életüknek.

Kivételt képeztek a német fogolytáborokban talált szovjet hadifoglyok, akiket egy titkos egyezmény értelmében azonnal átadtak a szovjet szerveknek, ezzel őket a biztos megsemmisítésbe küldve.

Ez ma már a történészek vizsgálódásai és megállapításai alapján köztudomású és bizonyított tény. Ezeket a szerencsétlen embereket tudatosan tették ki a várható megtorlás veszélyének, hogy ne veszélyeztessék a háború során megalakult szövetséget.

Nehezítette még a helyzetet az is, hogy a háborúban kifáradt és hiányokkal küszködő angol-kanadai és francia csapatok is az amerikaiaktól várták ellátásuk biztosítását. Ezt pedig csak a hadifogságba esettek rovására lehetett megoldani, s ez is oka lehetett jogfosztottságuk kinyilvánításának.

A súlyos helyzetet mutatja, hogy az angol-kanadai csapatok főparancsnoka, B.L. Montgomery tábornagy látva a hadifoglyok tömegeit, a szétzilált polgári közigazgatást, kijelentette, - mint azt később emlékirataiban le is írta -, hogy mint katonának, nem volt gyakorlata efféle dolgokban, nem volt tapasztalata ennek megoldásában. Ezért a magasabb parancsnokságok részéről segítő intézkedések kiadására nem is került sor.³¹

Az amerikai csapatok a hadifoglyokat munkára fogva, velük nagy, szögesdróttal körülvett karámszerű szektorokat építettek és oda terelték be a bennük bízó, és előttük fegyverüket letevő embertömeget.

---

³¹ Bernard Law Montgomery
„Emlékiratok” 338. oldal.
Gondolat Kiadó 1981.

Takács Imre levénte naplójában írja, ők Majkenbraknál (sic!) 1945. április 12-én estek fogságba. A foglyul ejtő amerikai katonák elvették minden értéküket és még a náluk lévő csomagjaikat sem vihették magukkal. Száz embert (?) tuszkoltak fel egy-egy teherautóra és vitték őket a koblenzi táborba.

Sára Sándor filmrendező riportalanyai ugyanígy mondták el élményeiket.

Őket is kifosztották az amerikai katonák, minden értékük a zsebükbe vándorolt. Ezek szerint semmivel nem voltak különbek a szovjeteknél.

A Veszprémből kihurcolt levétek egy része, 1945. május 6-án Rosenheimnél került fogságba.

Szerencsájukra, sikerült csatlakozniuk a v. Lóskay tábornok vezette IX. Határvadász hadosztályhoz. Negyven levéte fogadtak maguk közé, ezzel gondoskodni tudtak az ő ellátásukról is.

Lóskay tábornokról érdemes megjegyezni, hogy a foglyotáborban is a hadseregben megszokott katonai fegyelmet akart fenntartani, ez azonban a foglyok ellenállása miatt már nem sikerült, a tisztek javarésze elvesztette beosztottainak tiszteletét.

Ez a magyar egység az amerikai tisztek megbízása alapján a zsákmányolt fegyvereket őrizte. Június elejéig aránylag szabadon mozoghattak, mikor is a München melletti Dagelfing lágerbe szállították át őket, ekkor már mint hadifoglyokat.

Június 20-ra a levétek egy része leromlott állapota miatt kórházba került. Ezek a foglyokórházak a kitelepült magyar hadikórházakból alakultak meg, pl. a München melletti a székesfehérvári, az Ingolstadt-nál lévő pedig az 540. sz. kecskeméti M. kir. honv. Hadikórházakból. Ezekben kezelték a hozzájuk bevitt levéteket.³²

---

³² Varga Tibor.
Idézett mű.

Az amerikai hadifogolytáborok.

Az Amerikai Egyesült Államok ebben a háborúban is hagyományainak megfelelően járt el. Hatalmas anyagi és emberanyagát addig nem vetette be az európai hadszíntéren, míg a küzdő felek végletesen meg nem gyengültek.

A hadfelszerelést szövetségeseinek csak ellenszolgáltatás fejében szállította, ezzel gyengítve háború utáni helyzetüket. Ezt legszemléletesebben Anglia története bizonyítja. Minden gyarmatát elvesztette, amerikai érdekszférává vált.

Csapataik szinte egész Nyugat-Európát kifosztották, álszent módon „keresztes háborút” hirdetve a nácizmus ellen. Egész vonatkomány aranyat, ékszert, festményeket, műkincseket szállítottak át az óceánon, megalapozva ezzel a későbbi katonai-ipari komplexumok kialakulásának anyagi feltételeit. Ebben élen jártak tábornokaik és főtisztjeik. Ez annyira közismert lett, hogy még film is készült ezekről az eseményekről.

A háború utáni magatartásuk a hadifoglyokkal szemben is ezt bizonyította, nem nagyon törődtek az emberekkel, 1955-ig a németek nyomorogtak. A hidegháború beköszöntével kezdődött Marshall-terv fő célja aztán a német ipari potenciál újraépítése volt, felkészülés a szovjetek ellen, az új körülményei között.

Az összeomlás után a nagyobb városok közelében, elhagyott kényszermunkás táborok helyén, vagy a Rajna partján kialakított fogolytáborokban gyűjtötték össze a fogságba került katonákat és az idegen civilek többségét.

Egyes szerzők 7-8 millióra becsülik számukat. Ilyen tömeget tisztességesen ellátni, elhelyezni fizikailag lehetetlen feladatnak tűnt. Az összegyűjtött emberek kényükre-kedvükre ki voltak szolgáltatva a táborok parancsnokainak és őrszemélyzetének. Tőlük függött, hogy a gondjaikra bízott foglyokból mennyien maradnak életben vagy pusztulnak el.

Ismert egy olyan tanulmány, melyben már jóval a háború után azt írta egy kanadai szerző, hogy a Rajna-menti fogolytáborokban az emberek tízezrei pusztultak el a legalapvetőbb életfeltételek hiányában.³³

Az egykori hadifoglyok, köztük a volt leventékben még ma is rossz emlékeket ébreszt Remagen, Sinzig, Andernach, Koblenz és a többi, amerikaiak által felállított Rajna-menti tábor neve.

Ezeket a táborokat a hadifoglyokkal építették fel. Három oldalról szögesdrótkerítés géppuskatornyokkal, negyedik oldalán a sebes folyású Rajna határolta. A táborok több szektorra oszlottak, melyeket utakkal és hatalmas kapukkal választottak el.

Egy szektorban 10-15 ezer embert zsúfoltak össze. Az ételmezést eleinte úgy oldották meg, hogy a foglyokat a kapukon keresztül áterelték a kerítéssel kettéosztott szektorrész másik felébe. Aki áthaladt a kapun, kézhez kapott egy amerikai katonai ételadagot. Ezt Rations Packet (harctéri adag)-nak nevezték, és amely kb. 1.600 kalóriát tartalmazó élelmiszeren kívül cigarettát is tartalmazott.

---

³³ James Bacque.
„Der geplante Tod” 282. és 284. oldalak
Ullstein Verlag Berlin/Frankfurt. 1989

A fegyverszünet után a helyzet megváltozott. A szektorokban tábori konyhákat állítottak fel és az odajuttatott élelmiszerből főztek a foglyoknak. Naponta egy csajka meleg levest tudtak ekkor már biztosítani. Ez a magyarok részére igen gyengére sikeredett, mert a konyha személyzete, mely főként németekből állt, rendszeresen megdézsmálta a kiadott ételmet.

Az ételmezés egyre romlott, végül 10 fő kapott egy darab kilós kenyeret és 34 szem krumplit, só nélkül.

A vízellátást tartályautókban szállított és egy több csappal ellátott rendszerbe pumpált, klórozott Rajna vízzel oldották meg. Egy csajka vízért fél napot kellett sorban állni.

A szektorok végében fél méter széles, két méter mély és kb. 30-40 méter hosszú árkokat ásattak. Ezek voltak a latrinák, melyek nem egy elgyengült hadifogolynak a sírjai lettek.³⁴

Kapaszkodók hiányában az oda beleesőt senki nem húzta ki, nem is volt sok embernek ereje ehhez, így a szerencsétlen ott pusztult, belefulladt az ürülékbe.

Felütötte fejét a dizentéria, gyógyszer hiányában sokat ellene nem tudtak tenni, ez teljesen elgyöngítette az embereket. Még a magára valamit adó egyén is egy hét alatt tetves lett.

A tifusztól félve és a járványveszélyt felismerve, az amerikaiak azonnal intézkedtek. Rendszeresen szanitécek járták végig a táborot és DDT porral fertőtlenítették az embereket. Tífusz-járvány nem is tört ki.

Legnagyobb gondot azonban a szállás hiánya okozta. Május a Rajna mellett a tavaszi esők hónapja. Fedett szállások hiányában az emberek a sárban voltak kénytelenek aludni. A hatalmas tömeg szinte órák alatt minden füvet, bokrot letaposott, bokáig álltak az agyagos sárban. Mindenki ott feküdt le, ahol tudott.

Miután fogságba eséskor legtöbbször a sátorlapokat is elvették, még arra sem volt mód, hogy sátrat verjenek, vagy arra feküdjenek. Próbálkoztak konzervdobozok fedelével gödröket ásni és abban aludni. Ezek jártak a legrosszabbul, mert reggelre esővízzel teltek meg a gödrök, a sáros latyakban feküdtek a szerencsétlenek, beszerezve azt a reumát, mely évtizedekkel később, otthon jelentkezett és tette tönkre egészségüket.

Ez az alapja annak, hogy a táborok egykori lakói még ma is gödrös vagy sáros táboroknak nevezik ezeket a lágereket.

A 18 év alatti fiatalok, köztük a leventék „Jugendverpflegung” néven, valamivel több ételmet kaptak. Ez alkalmanként kevéske tejport, édességet vagy tojásport jelentett.

Osztottak dohányféleséget is, cigaretta, bagó vagy pipadohány formájában. Ennek csekély mennyisége okozta aztán a tragédiákat. Akik nem dohányoztak, cigaretta fejadagukat elcserélték ételért a nikotínéhségtől gyötört dohányosokkal. Ezek inkább az evésről mondtak le, csak hogy dohányhoz jussanak. Gyorsan leromlottak és az első között pusztultak el.

Azokban az ország belsejében lévő nyugati szektorokban, főként a nagyobb városok közelében, valamivel jobb helyzet alakult ki. A hadifoglyok jobban a polgári lakosság és főként az újságírók szemei előtt voltak.

Az amerikai katonai közigazgatás eleinte nem törődött a táborok belső életével, azt rábízta a foglyokra. A táborok tisztségviselői, a fogolyparancsnokság, a lágerpolicei szolgálat és a

---

³⁴ „Eine lange Nacht der Lügen”
SPIEGEL 1989/40. 129. oldal
Országos Széchényi Könyvtár folyóirattára.

konyhák személyzete mind németekből került ki, már csak létszámbeli fölényük alapján is. Ők döntöttek arról, ki mehet ki a táborból amerikai kísérettel dolgozni. Ez egy kevéske többlet ételmezt jelentett ezeknek. A magyarok ebben a kedvezményben a német vezetés miatt nem részesültek.

Mindez nagyon nehezítette az ott élő magyarok, köztük a leventék életkörülményeit.

Szó sem volt már bajtársiasságról, szövetségi hűségről, fegyverbarátságról, mindenki a pusztá létéért küzdött, életbe akart maradni, mely sok levante számára nem sikerült.

A még gyerekkorú leventék magukra hagyva küszködtek az életükért. Ritkán akadt egy-egy jóérzésű magyar tiszthelyettes, aki gondjaiba vette őket és biztatásával, tanácsaival tartotta bennük a lelket és a hazatérés reményét.

Szerencsések voltak a Veszprém környéki, zirci leventék, mert Rokonai Simon páter, az őket kísérő pap velük maradt, és amit tudott, segített nekik. Kijárhatott a táborból és valami kis ételmezt mindig sikerült részükre bevinni.

Az amerikai katonai ügykezelés a rajnai táborokba gyűjtött foglyokat nem vette nyilvántartásba, létszámmellenőrzések alig voltak, néha munkára kivittek egy-egy csapatot katonai kísérettel. Általában romokat takarítottak.

Nyilvántartásba csak akkor vették a foglyokat, mikor az elbocsátások megkezdődtek. Törzskarton készült róluk, melyre rákerült az ujjlenyomatuk, igazolással látták el őket, és akivel munkát végeztek, azoknak a végzett munka arányában dollár-utalványt adtak, azzal, hogy azt lakhelyükön majd beválthatják.

Néhány, Dél-Németországban fogságba került és munkát végző magyar hadifogolynak sikerült hazatértekor beváltani utalványát, de nemsokára otthon rendelet jelent meg, mely szerint utalványait le kell adni a MNB-nek. Később ezek értékét a békekötéskor a jóvátételbe beszámították és kifizetésre ezután már nem került sor. Jelenleg ennek rendezése folyamatban van, de a magyar állam az eredeti érték töredékét fizeti csak ki a még életben levőknek.

Akik a dél-németországi táborokba kerültek azok szerencsések voltak. Itt az ellátásuk jobb volt, többen munkára jártak ki, pl. München bombázásának romjait a magyar hadifoglyokkal tüntették el. Sokan kerültek Pockingba, ahol a magyar polgári menekülteket, főként a minisztériumok dolgozóit, szállásolták el. Részükre sem volt olyan borzalmas a fogság, mint a rajnai táborokban. Azonban ott is megtalálhatók a hadifogoly-temetők, melyeket a VHBSZ küldöttsége a mai napig rendszeresen meglátogat.

Azokat a polgári személyeket, akik nem akartak a nyugati zónákban maradni, már 1945 őszén hazaengedték. Ezek kalandos úton, sokszor csak a megalakuló német hatóságok támogatásával értek haza.

A racionális amerikaiak hamar belátták, hogy ilyen tömegű embert nem tudnak ellátni, propaganda szempontból sem vetett rájuk jó fényt a foglyok leromlott állapota, ezért igyekeztek tőlük megszabadulni.

Elsőként ők bocsátották el foglyaikat. 1945 közepén jórészüket már nem hadifogolyként, hanem munkaerőként kezelték, majd elkezdték repatriálásukat. Előbb katonakönyvük alapján igazolásnak vetették alá a táborok környékén lakó német foglyokat, és ha nem voltak a háborús bűnösök listáin, az SS vagy a tábori csendőrség tagjai igazolást kaptak és elbocsátották őket.

Lassan sorra kerültek a távolabb lakók is, majd a szövetséges hatalmakhoz csatlakozott országok állampolgárai, akik a német hadsereg tagjaiként kerültek fogságba.

A leventék és a magyar katonák sajtó szívvvel nézték, amint a csehszlovák, jugoszláv, román és lengyel nemzetiségű hadifoglyok elbocsátásra kerültek.

A magyarok közül azok jobban jártak, akiket nem a Rajna-menti táborokban őriztek. Elsőként közülük a polgári személyeket és a leventéket engedték haza, majd a magyar katonai állomány is sorra került.

1945 második felében ezek, az amerikaiak által fenntartott táborok körülményei megváltoztak, részben kiürültek.

Miután a jelzett csoportok hazakerültek, az országban nem tudni miért, de valószínűleg a legkorábban hazakerült dél-németországi táborok foglyainak elbeszélése alapján, szembe állítva a Szovjetunió fogságában tartottak helyzetével, olyan hírek terjengtek, hogy szinte elképzelhetetlen bőségben volt részük, nem is fogságban voltak, hanem jólétben éltek.

Ez a téveszme sajnos a mai napig él.

Az angol hadifogolytáborok.

Az angolokat történelmük a világ leghatalmasabb és legdemokratikusabb nemzetének tartotta. Flottájuk uralta a tengereket, övék volt India, Afrika jó része, az első világháborút is megnyerték. Ebben ugyan szerepet játszott az amerikai csapatok beavatkozása, de ez mellett lenézték a kulturálatlan amerikaiakat. Nem felejtették el, hogy azok is valaha az ő gyarmataikhoz tartoztak.

Ez a háború azonban kegyetlen megpróbáltatásnak tette ki őket. A Dunkerque-i pánikszerű menekülésük, a dieppei partraszállási kísérlet kudarca, az afrikai vereségeik Rommell tábornok csapataitól, megalázta büszkeségüket. Tudatában voltak annak, hogy szívós kitartásuk mellett, csak a kifogyhatatlan amerikai segítségnek köszönheték háborús győzelmüket.

Nem volt csoda, ha a háború befejeztével nem bántak kesztyűs kézzel a fogságukba került hadifoglyokkal. Magatartásukat elősegítette Henry C. Morgenthau USA pénzügyminiszter kemény álláspontja, melyet végül Churchill is magáévá tett. Ez szerint Németországot mezőgazdasági országgá kell átalakítani. Az iparát le kell szerelni, hogy soha többé ne tudjanak fegyverkezni. Az átalakítás során az egész német népet keményen meg kell büntetni, hogy soha eszébe ne jusson még egyszer háborút kezdeni.

Ennek következményeit a leventék is megsínylették. A leventék egy része Észak-Németországban és a dán határ közelébe kapott kiképzést, ott is kerültek végül fogságba. A területet az angol csapatok szállták meg, a megszállási zónák kialakítása során ez a terület az ellenőrzésük alá került.

Kutatásaim során olyan adatokat találtam, melyekből megállapítható, hogy az angol megszállók a magyar nemzetiségű hadifoglyokkal szemben indokolatlannak tűnő merevséggel, szinte embertelenül jártak el. Mintha a magyarokat a háború kitöréséért felelősebbnek tartották volna a németeknél. Annak is nyoma van, hogy egy magyar tisztnek kellett eljárni az angol katonai hatóságoknál, hogy a leventéket ne tekintsék a Waffen SS tagjainak.³⁵

Fennmaradt egy jelentés, melyet a már demokratikusan választott magyar kormány Hazahozatali Kormánybiztosának, Millok Sándor államtitkárnak állított össze egy magyar összekötőtiszt, akit a kormány, hivatalosan az ott fellelhető hadifoglyok érdekében, a nyugati megszálló erőkhöz küldött ki.

Ebben az alábbiakat közli:

A hivatalos angol kimutatások szerint táboraikban, az angol. 1. hdt. (hadtest) területén 18.500, a 3. hdt. területén 750, és a 30. hdt. területén 9.800 magyar hadifoglyot tartottak nyilván.

A foglyokkal való bánásmódról csak kerülő úton tudott a magyar összekötőtiszt közvetlen tapasztalatokat szerezni, mert az illetékes angol parancsnokság nem adott részére engedélyt a fogolytáborok meglátogatására.

Az angol katonai vezetésnél történő jelentkezése előtt Pokorny Ákos hadnagy, a magyar összekötőtiszt tudomást szerzett arról, hogy a brit katonai hatóságok akadályokat gördítenek a táborokat felkeresni kívánó hivatalos személyek elé. Ezért előbb a táborokhoz utazott és a helyszíneken kísérelt meg előzetesen tájékozódni.

---

³⁵ Járdányi.
12976/1947 sz. igazolási kérelem.
Hadtörténelmi Levéltár

Ezt követően ment csak az illetékes angol parancsnokságra. Bejelentkezése után először az angol katonai hírszerzés tisztjei vetették alá kihallgatásnak, majd ezt követően engedték a hadifoglyok ügyeivel foglalkozó Wellington alezredes elé.

Wellington alezredes meghallgatta Pokorny hadnagy jelentkezését, átvette a hivatalos megbízólevelét, majd rövid várakoztatás után az alábbi szövegű, angol nyelvű iratot adták át neki.

Ennek magyar nyelvű fordítása:

„Pokorny hadnagynak nem engedem meg a brit zónában az utazást, mert iratai nincsenek jóváhagyva Öfelsége kormányától, Londonból.

Aláírta: a H.Q. British Army of Rhine (Rajnai brit hadsereg főhadiszállása) nevében:
Wellington col.ltn.” (alezredes)

A magyar összekötőtiszt tapasztalatai, melyeket az utazási engedély megtagadása előtt szerzett és ezekről jelentésében beszámolt, rendkívül kedvezőtlenek a magyar hadifoglyokkal szemben tapasztalt bánásmódot illetően. Legelmarasztalóbban az Eselheide bei Paderbornban lévő táborban észlelt helyzetről írt.

A tábor parancsnoka, egy - a hírek szerint talán Miskolcra származó - angol tiszt volt, aki a leggonoszabb módon (sic) bánt a keze alá került közel 10.000 magyar hadifogollyal. Két, a táborból megszökött és oda visszaszállított hadifoglyot nyilvánosan kivégeztetett.

A tábor szintén a gödrös táborok közé tartozott, mert fedél hiányában a foglyok a szabad ég alatt éltek és éjszakáztak.

Több hónap elteltével különítették csak el a leventéket a felnőtt hadifoglyoktól, és barakkokban helyezték el őket. A barakkoknak betonpadlózata volt, az éjszakákat a betonon fekve kellett eltölteniük, mert szalmát nem adtak részükre.

Az összekötőtiszt felkereste az Eikelborn über Lippstadtban lévő hadifoglykórházat is. Ez a fogságba esett M. kir. 546. és 549. sz. Hadikórházak és a budapesti Honvédüdülő személyzetéből és anyagából jött létre. Az itt tapasztaltakat, jelentéséből érdemes szó szerint idézni:

„... fiatal kis leventegyerekekkel van tele (a kórház), akik már az egy éve tartó embertelen hadifogság és táplálkozás miatt TBC-t kaptak, ... s most a kis koraérett gyerekek tudják, hogy lassan meg fognak halni, tehát ruházatukra nincs szükség, és ezért élelemért eladogatják azokat.”

Ezt követően, mikor Wellington alezredesnél jelentkezett, kérte a tisztet, hogy legalább ezeket a 16-17 éves, leromlott állapotban lévő leventéket, akiket kényszerrel vittek ki hazájukból, bocsássa szabadon vagy rendelje el megfelelő feltáplálásukat. Az alezredestől azt a választ kapta: „ezek hadifoglyok és nem bocsáthatók el!”

Annyit ígért csak meg, hogy a felszabadítások kezdetekor a hazainduló fogolyszállítmányok első transzportjába sorolják a leventéket.

Pokorny hadnagy jelentését zárva, megemlítette, hogy az angol zónában a hadifoglyok nem kapják meg az otthonról küldött levelek nagy részét, és az otthon nagy áldozatok árán összeállított és elküldött csomagok javarésze is eltűnik. Erről egyébként a német hadifoglyok is panaszkodtak.

Jelentésében szükségesnek tartotta Ausztria területén egy magyar hivatalos szerv létrehozását, mely a hadifoglyok hazaszállításának ügyét kézbe tudja venni, és megfelelő intézkedésjoggal rendelkezne a megszálló szervek felé.³⁶

Az is tény, volt olyan angol táborparancsnok, akit nem vezérelt bosszúvágy. Ilyen felelős brit tiszt volt a Hamm mellett található tábor parancsnoka, aki mikor tudomást szerzett arról, hogy a foglyok több esetben, a kerítést megbontva elszöktek, elrendelte, hogy naponta néhány órára a kapukat nyissák meg. Szabad kijárást engedélyezett a foglyoknak. Igazolással nem láthatta el őket, de a szerencséjükre bízta, sikerül hazaszökniük vagy sem.

A brit zónához tartozó Schleswig-Holstein - Lübeck-Kiel és a Balti tenger által határolt háromszögben közel egy millió hadifogoly az ellátatlanság nehézségeivel küszködött. Maguk az angol erők is ellátásra szorultak, az amerikaiaktól várták ennek megoldását, ezért nem voltak képesek ilyen nagy tömegű hadifogoly ellátását megszervezni és végrehajtani.

A kezdeti hónapok elképesztő nyomorúsága után a Nemzetközi Vöröskereszt képviselői lassan eredményeket tudtak elérni, ezeknek a szerencsétlen emberek helyzetének javításában.

Az angol övezetben működő megbízottjuk, H. Landolt úr, egy magyar tiszt, Zigury Richárd térképész alezredes közreműködésével elérte, hogy előterjesztésük alapján az angol megszálló hatóságok engedélyezzék a leventék különválasztását a felnőtt foglyoktól.

A közel 2.000, erkölcsileg teljesen lezüllött, igen leromlott állapotban lévő leventét összegyűjtötték, hogy értelmes elfoglaltságot keressenek számukra. A Wisch mellett lévő Heidkate tanyára vitték őket, azzal a szándékkal, hogy iskolát hozzanak létre számukra.

Fűrés Gyula tartalékos százados a hadifoglyok közül kiválasztotta a tanítókat és tanárokat, belőlük tanári kart szervezett, és megkezdtek a leventék iskolaszerű oktatásának megszervezését.

Innen egy idő után a leventéket átszállították Friderickenhofba, ahol a Platen gróf birtokán lévő gazdasági központban alakították ki ezt az iskolát, elfogadható szálláskörletekkel. A leventék szabadon mozoghattak, nem volt őrség és szögesdrótkerítés sem.³⁷

Gimnáziumi és népiskolai szintű oktatást tudtak nyújtani, melynek eredményeként a leventék magatartásában kedvező fordulat következett be. Az oktatási tevékenységnek híre ment és 1945. augusztus 20-án Balfour brigádtábornok is meglátogatta őket. Az ott látottakkal meg volt elégedve, ennek következtében átvitték a leventéket Westfáliába. Az ottani Borghorstban jóval kedvezőbb körülmények között működhetett tovább az iskola.

Az iskola elvégzése után bizonyítványt adtak a hallgatóknak, mely nem egy volt leventének még ma is féltve őrzött emléke. Hasonló iskola, tanfolyam az említett körülmények között, más helyeken is működött.

---

³⁶ Pokorny Ákos.
Jelentés a hazahozatali kormánybiztos részére.
8729 dos. 2-13. oldalak.
Budapesti Történeti Múzeum Gyűjteményi Osztály

³⁷ Füzér-Rónai.
„Iskola a határon túl”
kg. 3252
Hadtörténelmi Levéltár

Itt kell visszatérni a bevezetőben jelzett Kovács István tábori lelkész megállapításaira és annak kritikájára.

Önkéntes jelentkezése és a győri püspök által kiadott latin nyelvű megbízólevele alapján bejárta a németországi táborok közül azokat, melyek az angol zónába voltak. Pasztorizációt folytatott a leventék között és megerősíti könyvében azt, hogy a körülmények hatása erkölcsi zűllésbe sodorta a fiatal gyerekeket, akik között fiatal lányok is voltak. Igyekezett lelki támaszt nyújtani részükre és igen hasznosnak ítélte a leventék foglalkoztatására létrehozott iskolát.

Hivatása azonban sajnos nagyon egysíkú könyv írására ösztönözte, melyben a maga szerepét felnagyította és útjának eseményeit, papi tevékenységét, saját fogadtatását és ellátását a német papok körében emelte ki a leventék kálváriája helyett, akiknek a lelki támaszon kívül más segítséget nem adott.

A leventék az igen enyhe bezártságot sem viselték könnyen, egyre gyakoribbak lettek a szökések. Ez miatt aztán az angol hatóságok a leventéket áttelepítették az eiselheidei táborba. Innen kezdték szabadításukat 1946. május 3-án. Az utolsó felszabadított hadifoglyok 1946-47-ben térhettek csak haza.

A leírtakból megállapítható, hogy a brit zónában sem volt olyan a helyzet, mint azt itthon többen még ma is hirdetik. Kivételek lehettek, a nagy többség azonban az itt közölteket élte át.

A francia hadifogolytáborok.

Mint ismert, eredetileg a szövetséges hatalmak három megszállási övezetre osztották a legyőzött Németországot.

A francia erők csekély szerepet tudtak vállalni a háborús erőfeszítésekből. A híres francia GLOIRE (a DICSŐSÉG!) már a háború kezdetén összeomlott.

A francia ellenállás, a „maquisardok” (bozótharcosok vagy partizánok) tevékenysége és létszáma sem volt olyan kiterjedt, összefogott és egységes, mint azt a francia propaganda évtizedeken át igyekezett beállítani. Erről ma már egyre több adat lát napvilágot.

A kollaboránsaik aránya sem volt kevesebb, mint a többi, németek által megszállt európai országban. Ezt jól bizonyítja a „lyoni mészáros” néven ismert Klaus Barbie, egykori Gestapo tiszt esete, akit nem mertek bíróság elé állítani. Azzal fenyegetőzött, hogy a nyilvánosság elé tárja az egykori kollaboránsok neveit, akik között több, talán még ma is vezető tisztséget betöltő francia politikus megtalálható lenne.

Nagy igyekezetükben, hogy 1940-es szégyenletes vereségükért, országuk összeomlásáért, össznépi megalkuvásukért, ne kelljen nyilvánosan szégyent vallaniuk a világ közvéleménye előtt, néhány utcalányt, közismert kollaboránst összefogtak. A nőket kopaszra nyírták és nyilvánosan megszégyenítették, egyeseket meglincseltek. A kollaboránsok nagyrésze, a túlságosan előtérben szereplők kivételével, bántatlan maradt.

Rasszizmusuk (idegengyűlöletük) engesztelhetetlenségére jellemző, hogy a háború után 32 évvel, a franciaországi Travesban 1972-ben engedéllyel letelepült, Jochen Peiper Waffen SS standartenführert (ezredes) - akit még a nürnbergi törvényszék sem talált háborús bűnösnek - egykori német páncélos parancsnokot, 1976. július 14-én éjszaka meggyilkolták, és házát rágyújtották. Gyilkosait mai napig nem tudták vagy akarták felderíteni.³⁸

De Gaulle tábornok erőfeszítéseinek volt csak köszönhető - aki a menekülő francia hadsereg egy részét össze tudta gyűjteni és a D-napon egyetlen hadosztálynyi erővel partra is tették őket -, hogy 1945 nyár közepén, jóval a fegyverletétel után, a szövetségesek kijelöltek a franciáknak egy megszállási zónát, melyet az amerikai szektorból alakítottak ki.

Ez a lépés az átadott övezetben lévő hadifogolytáborokban tartott magyarokat érintette a legkegyetlenebbül.

Ennek háttere volt, hogy a francia kormányok hagyományosan ellenséges érülettel viseltettek a magyarokkal szemben. Úgy tartották, a magyarok mindig a németeket, az örök francia ellenséget támogatták.

A magyar vezetőréteg tekintélyes része valóban németbarát volt.

A franciák már az első világháború előtt viszolyogva figyelték a magyar uralkodó osztály feudális politikáját, elnyomó magatartását, nemcsak a nemzetiségeivel, hanem saját népével szemben is. Ez is oka volt, hogy Franciaország az I. Világháborúban támogatta a nemzetiségek elszakadási törekvéseit és a pánszláv mozgalmat.

---

³⁸ Michael Reynolds.
„Az ördög szárnysegédje”
281. oldal.
Hajja és Fiai Kiadó 2000.

A trianoni békeszerződésben aztán megvalósították szándékaikat, és ez a felfogás visszatükröződött az egyszerű francia polgár tudatában is.³⁹

Mint ahogy írtam, a második világháború kezdetén a francia dicsőséget a németek alaposan megtépázták. Felszabadulásuk is az Egyesült Expedíciós Erőknek volt köszönhető. D. D. Eisenhower tábornok nagylelkűségének pedig az, hogy Párizsba Lecercle tábornok francia csapatai, az amerikaiaktól kapott páncélosokkal vonulhattak be elsőnek.

Ez a tény, mely nem éppen a francia dicsőséget igazolta, aztán a megalázott, de végül is a győztes oldalra került francia hadvezetésnek, de az egyszerű átlagpolgárnak is alkalmat adott arra, hogy jogos vagy jogtalan indulatainak, visszafojtott, nemtelen bosszúvágyainak utat engedjenek. Sajnos még az I. Világháborút követően megtörténteknél is nagyobb mértékben.

Erre vezethető vissza, hogy a francia haderő nem törődve azzal, hogy durván megsérti a nemzetközi jogot, megmagyarázhatatlan módon, embertelenül bánt a kezükbe került nemcsak német, hanem a magyar hadifoglyokkal, köztük a leventékkel is.

Ismert a tény, francia csapatok nem kerültek harcérintkezésbe magyar alakulatokkal.

A bodeni tó környékén ejtettek foglyul oda menekült magyar katonákat, de a legtöbb magyar hadifogoly az amerikai zónában lévő hadifogolytáborok átadása során került fennhatóságuk alá. Így került kezükre sok levante, akiket miután annak idején német egyenruhába öltöztettek, nem számíthattak megértésre vagy megfelelő bánásmódra a francia hatóságok részéről.

A francia hadifogságot átélt volt katonák és leventék, a mai napig elkeseredetten beszélnek a francia katonaság és polgárok részéről elszenvedett rosszindulatról és bánásmódról.

A francia katonai hatóságok magatartása még ma is nehezen érthető. Magyarország a második világháborúban nem volt hadiállapotban, sem a Vychiben székelő, németbarát Petain marsall, sem a londoni De Gaulle féle francia kormányokkal. Ennek következtében a nemzetközi jog alapján kötelesek lettek volna a magyar állampolgárokat elkülöníteni a németektől és őket a rendelkezésre álló legrövidebb időn belül, felszabadítani, és hazatérésükről gondoskodni.⁴⁰

Mindezt a kötelezettségüket saját tapasztalatuk is erősíthette volna, hiszen ismert volt előttük a német fogság elől Magyarországra menekült francia katonák és civilek sorsa, a velük szemben magyar részről tanúsított bánásmód.

Hazánk a háború folyamán szigorúan betartotta a nemzetközi előírásokat.

A hadifoglyokkal a HM-en belül a 21. Osztály foglalkozott, melynek a fennmaradt irataiból kitűnik, hogy Magyarország az 1944. március 19-i megszállása előtt, még a légitámadások során lelőtt bombázógépek angolszász legénységét sem adta át a németeknek, hanem Selypen és Sárváron helyezték el őket.

A francia menekülteket Gyöngyösön és Balatonbogláron gyűjtötték össze. Tisztjeik a balatonboglári Savoy Hotelben kaptak szállást, saját konyhájuk volt és mozgásukat nem korlátozták. A Hotelben 100-120 tiszt lakott.

---

³⁹ Hunyadi István.
„Francia-magyar kapcsolatok kihatása”
HISTÓRIA XIII/1 sz. 33-34. oldalak.

⁴⁰ Tarcai Béla.
Idézett mű 323. oldal.

A legénység közül, saját elhatározása alapján 800 fő járt ki dolgozni, melyért fizetést kaptak. A francia katonák rendfokozatuk alapján, ellátásuk megfelelő biztosítására, napi 10-20 pengő zsoldban részesültek. A napszám ekkor 1-2 pengő volt. A tisztek, Dampierre gróf és Hallier vk. ezredesek vezetésével Erdélyben sítúrán vehettek részt.⁴¹

Ezek ismeretében nem érthető, hogy a kezükbe került magyar hadifoglyok, köztük a levettéssel való bánásmódjuk, miért volt ilyen elképesztően minősíthetetlen.

A később átengedett zónájukba került amerikai táborokat 1945. július első hetében vették át. Ekkorra az ott lévő hadifoglyok állapota már eléggé leromlott. A foglyok a maguk vájta gödrökben, a szabad ég alatt laktak. Élelmezésük gyengének sem volt már mondható, éheztek az emberek.

Az új francia őrség első dolga volt, hogy a foglyokat sorakoztatták, derékig meztelenre vetkőztették. Feltartott kézzel álltak az emberek órákon át, miközben hónaljukat vizsgálva az SS-eket keresték köztük, akiket aztán agyba-főbe vertek.

A foglyok holmija a lábuk előtt hevert, melyet az őrség átvizsgált, és aminek egy kis értéke volt még, azt elvették. Aki tiltakozott, megverték. Ezek a sorakozók létszámenőrzés címén naponta ismétlődtek.

Néhány nap múlva az sinzigi táborból a foglyokat gyalogmenetben átvitték Andernachba, egy hasonló táborba.

Andernachba az addigi gyenge ellátás is jóformán megszűnt. A foglyok testsúlyuk 40-45%-át egy hónap alatt elvesztették, sorban pusztultak el.

Reggelente egy kordé járta végig a szektorok közt lévő utakat és szedte össze a kapuba kitett hullákat.

Ráadásul volt, ahol a francia őrség éjszaka az őrtornyokból végiggéppuskázta a tábor területét, s mikor ezért a parancsnokságon a foglyok panaszt tettek, szemükbe nevettek és a foglyok szökési kísérleteinek megakadályozását hozták fel indokul.

Ezután a foglyok, akik addig a puszta földön éjszakáztak, minden lehetséges eszközzel, sokszor körmeikkel vájtak maguknak gödröket, nehogy áldozatul essenek az éjszakai lövöldözéseknek.

Azért, hogy eme „dicső” tett résztvevői ne maradjanak névtelenek, itt kell megnevezni a francia hadsereg „**ROQUE ROYAL**” elnevezésű páncélos egységét, melynek katonái adták az őrséget és végezték ezt az aljas tevékenységet.⁴²

A nyár végére ezt az alakulatot felváltotta a francia hadsereg Algériából érkező III. Gyalogoshadosztály főként arabokból álló állománya, átvette a tábor őrzését és az éjszakai lövöldözések abbamaradtak.

Az élelmezésben is változás történt. A nyersen kiadott élelem helyett tábori konyhákat szerveztek és napi egy alkalommal melegítelt adtak.

---

⁴¹ Béke-előkészítő anyag.
A/II/-A
Hadtörténelmi Levéltár

⁴² Sára Sándor.
Bálint Imre emlékezései
Idézett mű.

A konyhákat ismét német szakácsok vezették, akik a 100 fő részére adott napi 12 kg. krumpliból, és 8 db. kenyérből, képtelenek voltak megfelelő ellátást biztosítani. A foglyok éhségükben minden hulladékot, fűvet, csalánt vagy fakérget megettek.

Augusztusban a német hadifoglyok egy részét, főként, akik a tábor közelében laktak, szabadon engedték, a magyarokkal továbbra sem foglalkozott senki. A tábort áttelepítették Koblenz mellé.

Ismét gyalogmenetben tették meg a mintegy 10 kilométeres utat. Több tízezer éhező, végzetesen legyengült ember vonszolta magát az úton, az őrség pedig még a német lakosságnak az út mellé kitett élelmének, vagy egy pohár víznek átvételét is durva brutalitással megakadályozta.

Az új táborban közölték a leventékkel, hogy hazaszállítják őket, legyenek türelemmel.

A várakozás napjaiban a táborok kapuiban teherautók jelentek meg, melyekről kenyeret és konzerveket pakoltak le. Tolmács útján közölték a leventékkel, hogy aki jelentkezik a francia Idegen Légióba, azonnal kap egy kenyeret és egy konzervet, 5 év szolgálati idő után francia állampolgársághoz szereznek jogosultságot, a táborból pedig azonnal egy laktanyába szállítják át őket. Szinte hihetetlen, de az éhezés ellenére, engedve ennek a csábításnak kevés levante jelentkezett.

Gosztonyi Péter történész írja, hogy csellel vagy erőszakkal, azonban mintegy ezer fiatal került az Idegen Légióba.⁴³

A Nemzetközi Vöröskereszt próbált segíteni, levelezőlapot osztottak, hogy értesíthessék hozzátartozóikat, élelmet is hoztak, de azt a táborok őrsége egyszerűen ellopta, a feketepiacon értékesítette.

Augusztus végén ismét azzal az ígérettel, hogy hazaszállítják őket, bevagonírozták a leventéket a többi magyar fogollyal egyetemben, és hazaszállítás helyett útnak indították Franciaországba.

Visszaemlékezésekben írták, hogy az utazás körülményei embertelenek voltak, nem adtak, vagy csak alig, élelmet, és útközben a francia lakosság mindenféle szeméttel, vas- és kődarabokkal dobálta a vagonokban lévő foglyokat.

A célállomásra érve a vagonokból félholt emberek támoltyogtak ki. Voltak, akiket már csak holtan emeltek ki.

A leventék közül sokat azonnal kórházba kellett szállítani, annyira leromlott állapotban voltak, haldokoltak. Az pályaudvaron tartózkodó amerikai katonai egységek, látva a helyzetet, segíteni jöttek a leventéknek és szállították el őket, hogy életbe tartsák, akit lehet. A francia kíséző személyzet meg akarta akadályozni, de az amerikaiak erőszakkal kivették kezükből a fiatalokat.

Akik nem kerültek kórházba, azokat a franciák az egyik közeli hadifogolytáborba vitték kényszermunkára. Ilyen tábor, mint azt Tarcai Béla, J. Backue „Der geplante Tod” című munkájában írtak alapján közölte, 1.600 volt Franciaországban.⁴⁴

Saját kutatásaim ezt a számot nem támasztják alá.

---

⁴³ Gosztonyi Péter.
„A magyar honvédség a II. Világháborúban” 401. oldal.
Katolikus Szemle Kiadó. Róma 1986

⁴⁴ Tarcai Béla.
Idézett mű, 313. oldal

A Dieppében lévő tábor volt a leghírhedtebb.⁴⁵

Más táborokban sem volt azonban sokkal kedvezőbb a helyzet. A leventékkel hajókat rakattak ki, a mezőket mentesítették az aknáktól, ez történt Draugignanban is.⁴⁶

1945 novemberének végén a táborokat felkereste néhány Franciaországban élő magyar pap. Pasztorizáció volt a céljuk, de látva az emberek teljes elesettségét, végül karitatív tevékenységet kellett folytatniuk. Tőlük tudták meg a leventék, hogy a francia hatóságok még azt is tagadták, hogy magyar hadifoglyok lennének őrizetükben.

Ezt a tényt bizonyítja a már említett jelentés a Hazahozatali Kormánybizottsághoz, melyben Pokorny Zsigmond Ákos közölte, hogy őt a francia tisztok, akikkel jó kapcsolatba került, elvitték a koblenzi táborba, ahol mindössze 150 magyar foglyot talált. A kényszerszolgálatára kiszállított 30.000 magyar hadifoglyot nem említették neki.⁴⁷

Poitiers és Tours táborainak elkeserítő helyzetéről számoltak be a magyar papok, akik hosszas küzdelem után felkereshették ezeket.

Ide 819 közép- és főiskolát végzett hadapród került Hajmáskérre és Nagyváradra. Látogatásukkor a táborban közülük csak 150 főt találtak, 70 gyerek meghalt, a többit amerikai katonai szervek vitték el feljavító táborba.

A hadapródok ugyanazt mondták el, amit már leírtam. A francia katonaság kirabolta őket, mindenüket elvették, még a náluk lévő 2.000 db. pokrócot is.

Egy hétig alsóneműben voltak, verték őket, végül ócska német egyenruhákat kaptak sajátjaik helyett.

A papok észrevételei alapján a tábor parancsnoka restelkedett és csak azt tudta mentségül felhozni, hogy alárendelt tisztjei nem vettek részt ezekben az eseményekben.

Arról már nem beszélt, hogy tisztjei nem is akadályozták meg beosztottaik eme gyalázatos cselekedeteit. Elvakult nacionalizmusukban rosszindulatúan fedezték embereik gaztetteit.

Ezeknek az embereknek, akik ilyen cselekményeket elkövettek, java része a háború befejezésével kialakult új helyzetben került felszínre és jól össze tudták hangolni a rablást, embertelenséget és aljaságot a hazafisággal.⁴⁸

Meglepő, hogy a francia hatóságok ilyen körülmények közt is igyekeztek a fennhatóságuk alá került foglyok közül a szakembereket maguknál tartani, vagy csapataikhoz a gyarmatokra toborozni. A hadifoglyok egy részét sikerrel tudták a mezőgazdaságaikba vagy belgiumi bányákba kényszeríteni, ahol éhbérért dolgoztatták őket, de ott legalább enni kaptak.

---

⁴⁵ Jelentés a magyar hadifoglyok helyzetéről.
Min. iratok.-10-415/HM-1946. 4. oldal
Hadtörténelmi Levéltár

⁴⁶ Sára Sándor.
Dr. Kubinyi Sándor emlékezései.
Idézett mű.

⁴⁷ Pokorny Ákos.
Idézett jelentése
Budapesti Történelmi Múzeum Gyűjteményi Osztály

⁴⁸ Jelentés a hadifoglyok helyzetéről.
F-1-15. oldalak
Hadtörténelmi Levéltár

Már írtam arról, hogy az amerikai hadvezetés, mely a megszállt területen kívül ellátta a francia hadsereget és lakosság java részét is, tapasztalva a francia katonaság kirívó kegyetlenkedését, eredményesen tudott közbelépni.

Feljavító táborokat hoztak létre melyben az ott lévőket megfelelően látták el. Ilyen, az amerikaiak által működtetett tábor volt Bolbeckben is, melyet mások is említene, ahol a csont-bőrré fogyott foglyokat kísérelték meg életben tartani. Ez szerencsére többször sikerült is, de írnak olyan esetről, hogy az éhező foglyok, mikor először jutottak bőséges élelemhez, nem vették figyelembe a fokozatos terhelhetőséget.

Többen ültőhelyükben megettek 4 kg. kenyeret, ittak rá 3-4 csajka folyadékot, rendszerint tejet és néhány órán belül meghaltak. A gyomruk nem bírta el a hirtelen megterhelést.

A foglyok felszabadítása.

A francia hatóságok be nem vallottan kényszermunkásként dolgoztatták a hozzájuk került hadifoglyokat, elzárva őket a külvilágtól. Az idő múltával, a kiszivárgó hírek következtében, azonban kénytelenek voltak engedélyezni egyházi személyek látogatását a táborokban.

Észak-Franciaországban Kulifay Imre tiszteletes bátyján át - aki a francia Idegen Légión nyugalmazott ezredese volt - szerzett tudomást a kialakult helyzetről. Társával, Szalay Jeromos páterrel már 1945. augusztus 13-án megkezdte a táborok felkeresését. Első útjukra elkísérte őket Papházay Ferenc, követségi titkár. Alig néhány fogollyal találkoztak, akik egy része mezőgazdasági munkát végzett. Ezt az utat követte VIII. 30-án a Saint Priest-i tiszti tábor. Az itt szerzett tapasztalataik már igen lehangolóak voltak.

A rossz bánásmód és ellátás mellett a tisztek egymás közötti magatartása is nehezítette helyzetüket.

A táborok megdöbrentő tapasztalatokkal szolgáltak. Ilyenek voltak Mailly le Camp, majd októberben Metz, ahol 800 főt találtak, köztük 80 leventét. Azonnal 15.000 frankot gyűjtöttek, hogy a végelgyengülésben lévő fiatalokat segítségben részesítsék. Ezen túlmenően saját pénzükből vettek 35 pokrócot, hogy a kórházi ágyakra takaró kerüljön. Ezt követte Colmar, Mutzig, Markolsheim és Mühlhausen végül Dieppe táborainak felkeresése. Elképedve hallgatták, hogy a belgiumi Lensben dolgozó, bányamunkát vállaló foglyokat is kifosztották a franciák.

A tapasztaltakról jelentésben számoltak be a magyar hatóságoknál. Jelentésük másolata ma is megtalálható a Református Zsinati Levéltárban.⁴⁹

Ennek a jelentésnek egy példánya fellelhető még a Hadtörténelmi Levéltárban A/I/94-01710 jelzet alatt is.

Kulifay Imre, a Párizsban lévő magyar protestáns misszió lelkésze és felesége megkezdte a leventék sorsának felmérését. Megalakították a Hadifogoly Bizottságot, melyet a francia hatóságok hivatalosan ugyan nem ismertek el, de ettől függetlenül engedélyezték munkájukat.

Legfontosabbnak a francia közvélemény felvilágosítását tartották, megismertetve velük azt a különbséget, ami a háború alatt Magyarországon tartózkodott egykori francia foglyok és a jelenlegi helyzetben lévő magyar leventékkel történő bánásmódban mutatkozott.

Felvették a kapcsolatot a L'Amicale des Evades en Hongrie vezetőivel. Ezt a szervezetet az egykori magyarországi francia foglyok alkották.

A szervezet vezetősége december 27-én felhívást bocsátott ki, melyet Paul Lemartin elnök írt alá és értesítették a tagjaikat, hogy a hazájukban lévő foglytáborokban 500 fő, 14-17 év közötti leventegyerek van, rettenetes körülmények között. Kérték segítségüket.⁵⁰

---

⁴⁹ Kulifay Imre.
Jelentés a hazahozatali kormánybiztos részére.
1555/1947
Református Zsinati Levéltár.

⁵⁰ Paul Lemaitre-Kulifay Imre.
„Refuge an Hongrie 1941-1945” 61-77. oldalak
Melun, Paris 1946.
Hadtörténelmi Intézet és Könyvtár.

A szervezet titkára, René Eustache, 1946. január 10-én levélben fordult a fogolytáborok parancsnokához, melyben történelmi tapasztalatokra hivatkozott. Ismertette benne XIV. Lajos francia király és II. Rákóczy Ferenc szövetségét a németek ellen, majd az 1871-es francia-német háború során magyar részről elhangzott nyilatkozatot, melyben elítélték a német támadást.

Segítséget kért a magyar foglyok számára, melyben szinte felkiáltva írta

„Szabadítsák ki a gyermekeket!”

Ezt követően egymást követték a helyzetet ismertető cikkek a francia sajtóban, ébresztgetve a francia közvélemény lelkiismeretét.

Egy idő után a párizsi magyar nagykövetség alkonzulja, Erődi-Harrach Vilmos is csatlakozott hozzájuk és felkereste a táborokat.

A Dél-Franciaországban lévő táborokat Bárdos Büchler Géza és Albert Pfleger atya kereste fel. Amint tudomást szereztek a fogolytáborokban történő kegyetlen bánásmódról, és azt is megtudták, hogy ott kiskorú leventék is vannak, azonnal segítségükre siettek.

Mindketten a táborokban lévő leventék és magyar hadifoglyok életvédelmi, segélyezési, majd hazaszállítási akciójának kezdeményezői, szervezői és a hazaszállítások befejezéséig, annak irányítói voltak.

Bárdos Büchler Géza, egy Franciaországba emigrált veterán kommunista volt, akit a németek letartóztattak és Campe de Vernetbe internáltak. Onnan Auschwitzba, majd Dachaubába került, ott szabadult. Albert Pfleger atya a De Gaulle Bizottság oroszországi hivatalos képviselőjeként vett részt az akciókban.

Ez utóbbi, magyarországi tartózkodása alatt értesült a franciaországi magyar hadifoglyokkal történekekről. 1946. január 6-án a Magyar Vöröskereszt hivatalos megbízásával azonnal Párizsba utazott és 1945 február 19-én látogatási engedélyt kapott Buisson tábornoktól, a „Direction Generale des Prisonniers de Guerre de l’Axe” (a hadifogolytáborok főigazgatósága) vezetőjétől, a colmari és strasbourg-i táborok meglátogatására. A látogatás eredményét egy jelentésben rögzítette, melyet eljuttatott Buisson tábornokhoz. Ebben megírta, hogy a magyar hadifoglyokkal rosszabbul bánnak, mint a németekkel és intézkedést kért a francia kormánytól sorsuk javítására és idő előtti hazaszállításukra.⁵¹

(Macskási Pál történész újságcikkből.)

A felszabadítás mielőbbi megindításában nagy segítségükre volt Erődi-Harrach Vilmos alkonzul is. Erre lehetőséget adott számára az, hogy az amerikai erők hivatalosan felkérték, a még fogságukban lévő 15.000 magyar hadifogoly ellenőrzését végezze el és segítse mielőbbi hazaszállításukat.

Tapasztalata szerint az amerikai táborokban sem volt kielégítő a foglyok helyzete és csak közbenjárására sikerült számukra szalmafekhelyet szerezni és étellemezésüket mintegy 30%-kal feljavítani.

Mint magyar diplomata kereste fel ezt követően a francia hivatalos szerveket, hogy közbenjárjon a hadifoglyok érdekében.

---

⁵¹ Erődi Harrach Vilmos
Jelentés a hadifoglyokról.
10.415/1946
Hadtörténelmi Levéltár

Az alkonzul hazaküldött jelentése szerint Franciaországban még mintegy 30.000 magyar fogoly van. Nagymértékben nehezítette a helyzetét, hogy mint azt közölték vele, a francia hatóságokat a legkülönbélebb önjelöltek keresték fel, magukat hivatalos magyar küldöttekként bemutatva. Kérelmeik sokszor ellentétesek voltak és ez zavart okozott a francia hivatalokban, akik végül minden kérés előtt elzárkóztak.

Szerencsére a lelkeszek fellépése nyomán olyan nagy sajtónyilvánosságot kapott a magyar hadifoglyok helyzete, valamint a L'Amical tagjai is erkölcsi nyomást tudtak gyakorolni a francia vezetésre, hogy 1945 közepén a francia Külügy, Hadügy és Munkaügyi Minisztérium képviselői ebben a témában kénytelenek voltak miniszterközi értekezletet tartani.

Az értekezleten azonban úgy döntöttek, hogy a magyar hadifoglyok hazatelepítésével egyáltalán nem foglalkoznak. Annyi engedményt tettek csak, hogy kizárólagosan magyar hadifoglytáborokat szerveznek a német túlsúly kiegyenlítése végett. Egyben lehetőséget biztosítanak bizonyos kategóriák részére, mezőgazdasági vagy más termelői ágazatban történő foglalkoztatására. Egyidejűleg elrendelték a beteg hadifoglyok kórházba való utalását.⁵²

Ez a kíméletlen magatartás a volt hadifoglyokkal szemben az oka annak, hogy a magyar közvélemény tekintélyes részében még ma sincs jó híre Franciaországnak. Erre igen jó példa, hogy az 1956 októberét követő nagy kivándorlási hullámban melynek során közel 200.000 magyar állampolgár hagyta el hazáját, mindössze 15.000 választotta új hazájának Franciaországot. Mint később kiderült, a francia vezetésnek rosszul is esett, hogy aránylag kevesen maradtak náluk, jobbra azok, akiket máshol nem fogadtak be. Ezek egy része büntetett előéletű személy volt, akik ellen később az új hazájukban elkövetett cselekményeikért el is kellett járniuk.

Volt olyan időszak Franciaországban, mikor a lapokban sorban jelentek meg cikkek a magyar származású személyek útonállásáról, rablásairól.⁵³

A hadifogság ideje alatt a levették, de a többi magyar hadifogoly is úgy érezte, hogy velük a lelkeszeken kívül, senki nem törődik, hazájuk elfeledkezett róluk.

A levették nem tudhattak arról, hogy ők, mint legális szervezet már nem léteznek. Az új magyar kormány az 529/1945 ME. sz. rendeletével a levetteintézményt feloszlatta. Ezzel ugyan a levették története hazánkban lezárult, de az országhatárokon kívül, különböző országok hadifoglytáboraiiban még több tízezer levettekórú gyermek sínylődött. Ezek még a megszüntetett mozgalom egykori létezése alapján kerültek ki az országból.

1945 májusában szabadult ki egy koncentrációs táborból Millok Sándor, régi szociáldemokrata, Peyer Károllyal és Buchinger Manóval együtt. Hazatérte után az új kormányban, államtitkári rangban, Hazahozatali kormánybiztosnak nevezték ki, és megbízták a hivatal vezetésével.⁵⁴

1956-ban, az Országos Levéltárban keletkezett tűz következtében, ennek a kormánybiztosságnak az ott őrzött iratanyaga megsemmisült. Kutatásaim során azonban más levéltárakban

---

⁵² Erődi Harrach Vilmos.
Idézett jelentésből.

⁵³ Hunyadi István.
Idézett mű.

⁵⁴ Pokorny Ákos.
Idézett jelentéséből.
Budapesti Történeti Múzeum Gyűjteményi Osztály

fellelhetők voltak ennek a kormánybiztosságnak küldött jelentések, feljegyzések másolatai. Ezekből megismerhető és nyomon követhető a magyar kormányzatnak a hadifoglyok ügyében, köztük a levontékának is a hazaszállítására kifejtett tevékenysége.

A hadifogoly ügyek kezelésében két irányzat érvényesült. Voltak a győztes, és az országot megszálló szovjet csapatok által elszállított, többségében polgári és a keleti frontokon hadifogságba került személyek, és voltak a „nyugatos” jelzővel meghatározott, a szövetséges hatalmak által megszállt zónákba kivitt vagy kimenekült magyar állampolgárok ügyei.

Közvetlen a háború befejezése után megkezdődött a harc a politikai hatalomért. A Magyar Kommunista Párt képviselői ígéretet tettek a hadifoglyok hazahozatalára. Az ígéretüket azonban úgy értették, hogy az csak a Szovjetunióban lévő foglyokra vonatkozott. Erről a megkülönböztetésről nyilvánosan azonban nem beszéltek.

A nyugati zónában lévők körében időközben nagy megdöbbenést keltett az a hír, miszerint az MKP egyik prominens vezetője, Gerő Ernő miniszter, egy, a Magyar Rádióban elhangzott beszédében kijelentette: akik nyugatra kerültek, számukra fasiszta gazembereknek számítanak.

A már említett Pokorny Zsigmond Ákos összekötőtiszt jelentésében olvasható, hogy ennek a Gerő Ernő által elmondott beszédnek rendkívül negatív visszhangja lett a nyugaton tartózkodók körében. Főként beszédének az a része, melyben kijelentette, hogy akik nyugatra mentek, visszatérésük után ne számítsanak arra, hogy az ország gazdasági életébe még egyszer bekapcsolódhatnak.

E felelőtlen kijelentésnek hazánk számára rendkívül komoly személyi és anyagi következményei lettek.

A beszéd hatására sok olyan felelős ember, aki a kihurcolt állami javakat azzal a szándékkal, hogy azokat hazahozza, addig hiánytalanul megőrizte, hátat fordított hazájának. Összetársulva külföldi személyekkel, legtöbbször az amerikai megszállók tagjaival, a magyar állami vagyont a maguk hasznára a feketepiacon értékesítették.

A nyugaton lévőkkel ellentétben, akikről hivatalosan alig érkezett tájékoztatás, a keleten lévő foglyokról egyre elkeresítőbb hírek érkeztek. A hozzátartozók körében fokozódott a nyugtalanság.

Azonban ugyanígy várták hozzátartozóikat a nyugatra kiszállított fiatalok családjai is. Az időközben amerikai zóna déli feléből érkező és élményeiket eltúlzó hazatérők elbeszélései miatt elterjedt az a tévhit, hogy a nyugaton lévők sorsa üdülés a Szovjetunióba hurcoltakhoz képest. Senki nem ismerte akkor még az angol és francia fennhatóság alá került foglyok helyzetét.

A nyugatra került fiatalok érdekében elsőnek a VKM, (Vallás és Közoktatási Minisztérium) levélben fordult a miniszterelnökségen keresztül a SZEB (Szövetséges Ellenőrzési Bizottság) magyarországi vezetőjéhez, Vorosilov marsallhoz a kivitt egyetemi hallgatók hazahozatala ügyében.⁵⁵

Ezek az egyetemi hallgatók is levontéként kerültek besorozásra. Annak idején, mint felsőfokú oktatásban résztvevők, ugyan elkerülték a katonai behívást, levontéként mégis kiszállították őket Németországba.

---

⁵⁵ Me. iratok, VKM-7157/1945
Új Magyar Központi Levéltár

Lovuskin tábornok, a SZEB tagja válaszolt levelükre és abban Millok Sándor államtitkárhoz utasította őket.

Miután decemberig nem történt ez ügyben lényegi intézkedés, Keresztury Dezső akadémikus levelet írt a miniszterelnökhöz, segítségét kérve. Jelezte, tudomása szerint az amerikai hatóságok készek a fiatalokat azonnal felszabadítani és hazaszállítani, amennyiben a magyar szervek hajlandók őket fogadni.

Még azt is felajánlották az amerikai hatóságok, hogy a vasúti kapacitás leromlott voltára tekintettel, a magyar határig teherautókon szállítanák a levéntéket.⁵⁶

Miután nem csak a levénték, hanem nagyon sok, a honvédség soraiból nyugatra menekült hadifogoly, polgári személy és hozzátartozói is a szövetségesek által megszállt zónákban maradtak, sorsuk részben ismeretlen volt.

Mint az előzőekből ismert, 1945 végén Millok Sándor kormánybiztos ezért kiküldte Pokorny Zsigmond Ákos hadnagyot Salzburgba, az ott székelő U.S.F.A.-G/1 osztályhoz, mely a területükre került idegen állampolgárokkal foglalkozott.

Mint az új kormány összekötőtisztje, azt a megbízást kapta, kutassa fel, látogassa meg a hadifogolytáborokat, és készítse elő a nyugati zónákban lévő hadifoglyok és más magyar állampolgárok hazatérését. Útja java részében az amerikai és francia, Rajna-menti táborokon kívül, az angol megszállási zónában lévő táborokat kereste fel.

Jelentéséből, melyben küldetéséről beszámolt a kormánybiztosnak - már többször hivatkoztam rá -, tudjuk, hogy küldetése nem volt kockázatmentes. Magával vitt 4.200 levelet, melyeket a kormánybiztossághoz eljuttatott családtagok írtak és az első híradások voltak az otthoniaktól. Feltevése volt, hogy mint hivatalos kiküldöttek, csomagjait nem vizsgálják át és kikerülheti azok cenzúrázását. A kockázat az volt, hogy a cenzúrázatlan levelek átadása a megszálló hatóságok által csempészésnek minősült és ez katonai bíraskodás alá esett.

Útja során sikerült ezeket a leveleket a felkeresett táborokban a címzeteknek átadni.

Különösen elkeserítő tapasztalatának tartotta a magyar kormány megbízottak és a Magyar Vöröskereszt ott tevékenykedő munkatársainak a helyszínen megismert személyeskedésekbe forduló ellentéteit. Ennek kihatásai úgy a megszálló hadseregek, mint az osztrák polgári közigazgatás tisztviselőit is a kint lévő magyarok ellen hangolták.

Erről a témáról a Magyar Vöröskereszt központja nem tudott adatokkal szolgálni, az irataik megsemmisülését hozták fel nem egészen elfogadható magyarázatul.

Rendkívül rossz hatást váltott még ki a dr. Tombor Jenő honvédelmi miniszter által aláírt és a táborokban terjesztett röpirat, melyben arra szólította fel a kint tartózkodókat, hogy jelentsék többek között, ha olyan személyekről tudnak, akik a szövetséges bombázások során lelőtt és a gépből kiugorva földet ért repülőszemélyezettel vagy nyugati állampolgárokkal szemben atrocitásokat követtek el. Megígérte, hogy a bejelentést figyelembe veszik a hazatérés során történő igazolásoknál.⁵⁷

---

⁵⁶ Keresztury Dezső.

Új Magyar Központi Levéltár

⁵⁷ dr. Tombor Jenő.

„Felhívás a nyugaton lévő hadifoglyokhoz”

HM. eln. 1-10 fol. 3187/1946

Hadtörténelmi Levéltár

Mindezt azoktól várta el, akik maguk vagy hozzátartozóik, áldozatai voltak a szövetséges légierő kíméletlen bombázásainak, melyek nem kímélték a polgári lakosságot sem, mely csak Budapesten, hivatalos adatok szerint, 16.000 halálos áldozatot követelt. Ezek hatására sokan jogos haraggal fordultak a lelőtt bombázógépek kiugrott személyzete ellen, akiket sokszor csak az időben érkezett magyar honvédek vagy csendőrök tudtak megmenteni a meglincseléstől.

Közben múlt az idő és úgy látszott, sem az angol, sem a francia katonai szervek nem intézkednek a foglyok felszabadításáról. Ellentétben az amerikaiakkal, akik a 16 éven aluli és 60 éven felüli személyeket, saját érdekükben már 1945-ben sürgősen felszabadították és hazájukba útnak indították.

Az angol katonai hatóságok is csak 1946 márciusában kezdték el a repatriálást, akkor sem téve különbséget a leventék vagy a honvédség tagjai között.

Észak-Franciaországban a már említett két pap közel 12.000 hadifogoly hazaszállítását intézte. Az első szerelvényt Strasbourgból indították 1946. április 4-én, 1.603 fővel. Ezt követte 11-én 1.600 fő, 13-án 1.625 fő, 25-én 1.597 fő, majd május 2-án 1.604 fő, 9-én 1.601 fő, 16-án 1.203 fő és végül 31-én 1.024 fő és 100 volt deportált. Az adatokat Kulifay Imre tiszteletesnek jelentéséből ismerjük.⁵⁸

Hasonlókról számol be Bárdos Büchler Géza feljegyzésében, melyet már említettem. Azt írja, hogy Dél-Franciaországból az ott fogva tartott leventéket és katonákat szintén csak 1946 áprilisában kezdték felszabadítani. Két hónap alatt nyolc szerelvénnyel mintegy 15.000 embert szállítottak haza. A szállításokhoz valamennyi szektorparancsnokság engedélyét be kellett szerezni.

Fennmaradt az USA. HQ. West Basic Sector CC-23459 sz. felhatalmazása, melyben engedélyezték 4 szerelvény magyar állampolgár hazaszállítását 1946. április 8. és 28. között Strasbourgból, a Bregenz, Innsbruck, Salzburg, Linz, Wien útvonalon Komáromba.

A szállítás idejét 10 napban határozták meg. A katonák szalmával bélelt tehervagonokat, a nők és gyermekek, köztük a leventék, személyvagonokat kaptak. Élelmezést nem tudtak biztosítani, arról maguknak kellett a repatriáltaknak gondoskodni. Mindenki legfeljebb 2 koffert és 1 hátizsákot vihetett magával, maximálisan 60-80 kg. súlyhatárig.

Előfordult azonban az is, hogy indulás előtt a francia hatóságok igyekeztek a hazatérőket élelemmel ellátni. Ezt a francia Vöröskereszt végezte.

Egy kimutatás szerint 10 levente részére az útra, 2 l. olajat, 4 kg. cukrot, 5 kg. csokoládét, 5 doboz tejsűrítményt és 3 tucat tojást tudtak biztosítani.⁵⁹

A semminél ez is több volt, de miután az út hazáig több mint egy hétig tartott, a kiadott élelmiszer elfogyott, és az éhes leventék ruhadarabjaikat adták el a várakozás közben, némi

---

⁵⁸ Kulifay Imre.
Jelentés a berlini nagykövetséghez.
HM-10.415/1946
Hadtörténelmi Levéltár

⁵⁹ Bárdos Büchler Géza.
AD-1-3863/1985 sz. letét.
Budapesti Történelmi Múzeum Gyűjteményi Osztály

élelemért. Jellemző volt, hogy nem egy esetben, vadonatúj amerikai katonaköpeny cserélt gazdát 1 darab kenyérért.

Ebben a piszkos csereüzletben, mikor magyar területre értek a hadifoglyok, élenjártak az üzletelő magyar parasztok.

Nem egy szerelvény kalandos úton került haza. Az 1946 december 21-én indult szerelvényen 200 deportált zsidó, 81 erdélyi magyar és 22 hadifogoly volt. Útvonaluk Csehszlovákián keresztül vezetett volna, de a csehszlovák hatóságok azzal az indokkal, hogy a magyar hatóságok nem hajlandók fogadni a szerelvényt, azt visszafordították. Útközben nem kaptak élelmet. El lehet képzelni ezeknek az embereknek a lelkiállapotát.

A szerelvény némi bolyongás után végül Mezben állt meg. Innen Blumriedbe irányították őket, ahol a francia szervek egy vagon szemet biztosítottak a szerelvénynek és Ausztrián keresztül küldték haza a teljesen kimerült embereket.⁶⁰

Az várható volt, hogy a háború elvesztése után a vesztes oldalon résztvevők jóra nem számíthatnak, de azt nem képzelték, hogy a fegyverszünet után egy évvel még mindig nincs látszata annak, hogy hazájuk részéről valaki is törődne velük.

Az itt közöltekből azt szűrhetnénk le, hogy a nyugatra kerültek csak az egyházi személyek vagy civilek közreműködésével kerülhettek haza. A magyar kormány hivatalosan semmit nem tett a nyugatra kerültek érdekében.

Ez azonban tévedés, mint az előzőekben már jeleztem, nem ez történt.

Közvetlenül a háború befejezése után a megalakult új magyar kormány azonnal megkezdte a hazaszállítások megszervezését.

A szovjet katonai hatóságok azonban a nyugaton rekedt személyek hazaszállítását akadályozták, nem egy esetben az is előfordult, hogy az amerikai zónából érkező szerelvényen lévő személyeket a Szovjetunióba szállították tovább.

Az amerikaiak, amint ez tudomásukra jutott, azonnal beszüntették további szerelvények indítását.

A magyar hatóságok ezek után is igyekeztek meggyorsítani a hazatéréseket és a szovjet illetékesekkel tudatták, hogy akár napi 3 vagy több repatriáló vonat fogadására is fel vannak készülve. Közölték, hogy a hazatérőket, szűrésük után néhány órával, de legrosszabb esetben is néhány nap alatt a megfelelő iratokkal ellátva, el tudják bocsátani.

Mikor tudomásukra jutott az, hogy a szállítások abbamaradtak, levélben keresték meg a magyarországi SZEB (Szövetséges Ellenőrző Bizottság) vezetőjét, Vorosilov marsall, szovjet tábornokot, intézkedjék a hazaszállítások felgyorsításáról.

A kérés oka az volt, hogy ismerté vált - bár Lovuskin tábornok előzőleg a vasutak rossz állapotára hivatkozott a hazatérések megszűnése miatt -, a szovjet katonai szervek a hazatérő szerelvények mozdonyait a szovjet zónába érkezéskor lekapcsolták, és saját céljaikra használták fel.

---

⁶⁰ Kulifay Imre.
Idézett jelentéséből.

Erre a levélre Vorosilov marsall nevében, Szviridov altábornagy válaszolt.⁶¹

Közölte, Ausztria általuk megszállt területén keresztül, szénhiány miatt csak heti két szerelvényt tudnak átengedni. Azt is jelezte, hogy a Franciaországban tartózkodók hazaszállításáról az angol képviselő fog gondoskodni. Az angolok pedig tudatták, hogy a repatriáló vonatokat csak 1946. április elseje után tudják indítani, arról, hogy a francia zónában lévő foglyokat nekik kellene hazaszállítani, nem tudtak.

Ezzel egyidőben a magyarországi SZEK amerikai tagja, William S. Key vezérőrnagy közölte a magyar kormánnyal, kormánya értesítette, a francia zónában lévő magyar hadifoglyok hazaszállítását magukra vállalták.⁶²

Kérése csupán az volt, hogy az érkező szerelvényeket azonnal ürítsék ki és irányítsák vissza, az amerikai zónába.

A nyugatról hazatérő leventék, hadifoglyok és civilek viszonylag jó egészségi állapotban voltak. Ez annak volt köszönhető, hogy a nemzetközi felháborodás hatására az amerikai hadsereg úgynevezett „feljavító táborokat” állított fel, melyekben a hazatérőket igyekeztek megfelelő egészségi állapotba hozni.

Ennek következtében a magyar közvéleményben az onnan hazatérőket látva, az a képzet alakult ki a nyugatról érkező hadifoglyok helyzetéről, hogy semmi bántódás nem érte őket. A szovjet táborokból érkezők azonban valóban szinte már haldokoltak.

Nem volt tudomásuk arról, hogy a szovjetek a fogságba esett hadifoglyok vagy a kihurcolt polgárok közül csak azokat engedték hazatérni, akik már munkaképtelen, beteg vagy haldokló személyek voltak.

Mikor a magyar hatóságokhoz beérkeztek az első, hiteles helyzetértékelések a nyugati, főként a francia és angol zónákban lévő polgáraik valós helyzetéről, ezek nem támasztották alá a közvéleményben megfogalmazódott vélekedést.

Kénytelenek voltak ismét a SZEK vezetőjéhez, Vorosilov marsallhoz fordulni és tájékoztatni őt a német és franciaországi zónákban lévő, oda kényszerített polgárainak cseppet sem kedvező helyzetéről. Az ott kialakult helyzet okát abban látták, hogy ellátási nehézségek vannak, s nem ismert előttük az oka annak, hogy a franciaországi hadifoglyok hazaszállítását miért halasztották későbbre. Arra kérték a SZEK vezetőjét, hasson oda, hogy a Franciaországban lévő leventéket szállítsák haza, még akkor is, ha a szállítások máshol ezért késedelmet szenvednek.⁶³

---

⁶¹ A magyar kormány levele a SZEK-hez.
Me. iratok. XXIII. dob. XIX-A-j.9989/1945
Új Magyar Központi Levéltár

⁶² William S. Key.
Levél a magyar kormányhoz.
Me.-2482/1946
Új Magyar Központi Levéltár

⁶³ A miniszterelnök levele a SZEK-hez.
XIX. A-j/9. doboz
Új Magyar Központi Levéltár

A kialakult helyzetnek illusztrálásra közlök egy levélrészletet, melyet egy Szeged környéki asszony, Szabó Ferencné írt, Ravasz László református püspöknek, aki a levelet a maga észrevételei kíséretében megküldte a miniszterelnöknek.⁶⁴

Szabóné, levele bevezető részében közli, hogy egy ismerősével meglátogatták a szegedi kórházat. Megdöbbenve látták, hogy az ott ápolott, szovjet fogságból szabadult emberek milyen állapotban vannak. Mozgó múmiákat láttak, akik 40 évesen ott haldokoltak és pusztultak el sorban. Majd így folytatta levelét:

„most nem az ausztriai és németországi deportáltak és foglyok ügye az első, mint azt Millok úr véli, hanem igen is az oroszországi. A nyugatiak jó helyen vannak, kultúr-emberek között, jó ellátási viszonyok között, ők nincsenek életveszélyben még, ha 1-2 hónapig nem jönnek haza”

Nem ismerhette a franciák és angolok kegyetlenkedését, „kulturált magatartását” a foglyokkal szemben, ami semmiben nem különbözött az oroszokétól, még ha ezt ma már szeretnék elfeledtetni.

Szviridov tábornok válaszában közölte, ők nem foglalkoznak ezzel a kéréssel, forduljanak közvetlenül a francia hatóságokhoz. Ennek a levélváltásnak az anyaga ma is megtalálható.⁶⁵

A szovjet álláspont ma már érthető. Sztálin rendelete alapján a hadifogságba kerülteket hazatérőnek kell tekinteni, és így is kell kezelni őket. Ez az álláspont határozta meg a szovjetek magatartását a nyugatra kerültekkel kapcsolatban.

A szovjethatóságok a fentiek miatt nem ismertek könyörületet a németek fogságából visszatérő saját katonáikkal szemben sem, ezt vetítették ki a nyugatról hazatérő magyar foglyokra is.

Erről tanúskodik Vásárhelyi Andor altábornagy levele, melyet 1945. október 3-án írt a magyar miniszterelnöknek.

Levelében ismerteti a keletről hazatért hadifoglyok állapotát, helyzetét. A tájékoztatás igen negatív képet festett. Minket az a néhány sor érdekel, melyben a nyugati hadifogoly-táborokból hazatérőkkel foglalkozik.

Észlelte, hogy az onnan érkezők egészségi állapota is annyira leromlott, hogy azonnali kórházi kezelésre szorulnak.⁶⁶

Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök ezt a levelet azonnal továbbította a SZEB vezetőjének.

Vorosilov marsall nevében Szviridov tábornok csak akkor válaszolt, mikor a választások után már Tildy Zoltán volt a miniszterelnök. Sajátkezű aláírásával ellátott levélben a következőket közli:

---

⁶⁴ Ravasz László.
A református püspökség levele. Me. 10275/1945
Új Magyar Központi Levéltár

⁶⁵ Szviridov tbk.
SZEB válaszlevél. Me. 1047/1945
Új Magyar Központi Levéltár

⁶⁶ Vásárhelyi Andor tbk.
Tájékoztatás. Me. 9177/1945
Új Magyar Központi Levéltár

„Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy azok az egyének, akik Miklós Béla volt miniszterelnököt tájékoztatták, hamisan informálták őt.”

Minden észrevételt tagadott, sőt felkérte a miniszterelnököt, hogy azokat, akik az információt adták, vonják felelősségre és büntessék meg őket.⁶⁷

Ugyanakkor már ismert volt, hogy a nyugatról érkező szerelvények közül nem egyet a komáromi szűrőtáborból a szovjetek egyszerűen tovább vittek a Szovjetunió lágereibe, a gulagokra. Sok leventéről tudunk, akik így kerültek ki a Szovjetunióba.

A komáromi táborban történtek hírei nyugatra is eljutottak és ezt követően az onnan érkező szerelvényeket katonai kísérettel küldték, és ott maradt a kíséret, egészen a hazatérők szabadonbocsátásig.

Az új magyar hadsereg illetékesei, akik a hazatérőket fogadták, sem viselkedtek sok esetben tisztességesen. Ennek következtében rendeletet kellett kiadni, melyben kötelezték a fogadó szerveket, hogy a magyar személyi iratokat nem vehetik el, jegyzőkönyvet pedig csak a háborús bűnös vagy gyanús személyekről vehetnek fel.

Gond volt a szűréseknél a megalakuló új hivatalos szervekkel. A kincstári holmik leadása címén nem csak a volt honvédségi felszerelési tárgyakat vették el, hanem a foglyoknak adott amerikai vagy angol katonai ruházatot is, melyeknek akkor igen jó értékük volt a fekete-piacon.⁶⁸

Erről a híreket a hazatérő szerelvényeken utazóknak a kitelepített svábok hozták, akiknek a vagonjai nem egy esetben keresztezték a hazatérők vonatait.

A katonai hatóságoknak végül elégük lett ebből a fosztogatásból, főként mikor rendőrök törték fel Hegyeshalomban a foglyok számára létesített élelmiszerraktárt és kifosztották. Írásban jelezték, hogy 1946-ban már nem akarják végezni az átvételt, de végül is olyan lett a helyzet, hogy már 1945. november 10. után nem is dolgoztak, átadták a feladatot a politikai rendőrségnek.

---

⁶⁷ Szviridov tbnk.
SZEB válaszlevél. Me.-9177/1945
Új Magyar Központi Levéltár

⁶⁸ Jelentés a HM részére.
A/1/95-6792 és 01794
Hadtörténelmi Levéltár

Fogad az új Magyarország!

A hazaérkezőknek, a család örömén kívül, a hatóságok részéről fogadtatása nem volt.

A megalakult új magyar kormány olyan mértékben függött a hazánkban tartózkodó szovjet hadseregtől, illetve a SZEB elnökségétől - melyet ekkor már Szviridov tábornok képviselt - és szándékaitól, hogy a hadifoglyok kérdésében csak a legszükségesebb lépéseket tudták megtenni.

A SZEB nyugati tagjai nagyon keveset foglalkoztak a magyar helyzettel, igen jól szórakoztak dollárjaik birtokában a rommá lőtt fővárosban. A jaltai egyezmény értelmében Magyarország szovjet érdekszféra lett.

Ez mellett a magyar illetékesek készültek a békeszerződés megkötésének előkészítésére, amiről tudták, hogy az előreláthatólag kedvezőtlen, mondhatni tragikus hatással lesz hazánkra nézve.

A helyzetünk valós feltárására alapos anyag került összeállításra, melynek másolatai a Hadtörténelmi Levéltárban, „Béke-előkészítő anyag” néven, ma is fellelhetők.

A magyar honvédelmi minisztérium hadifoglyokkal foglalkozó szakreferense, Czebe vk. alezredes anyagából tudható, azt akartuk elérni, hogy minden olyan egyén, aki a háború alatt a M. kir. Honvédség kötelékében szolgált, és jelenleg a határon kívül tartózkodik, otthonába, mely ismét a Trianon előtti országokhoz visszakerült területeken lesz, hazatérhessen és semmiféle hátrány vagy megkülönböztetés ne érhesse.

Arról is tudomásuk volt, hogy toborzás vagy kényszerítés alapján magyar állampolgárok is bekerültek a Waffen SS alakulataiba. Az előkészítő anyagban kifejtették, hogy oda csak a hazai németység tagjai kerültek, akik a békeszerződés kikötése alapján úgyis ki lesznek telepítve.

A magyar fél kérte azt is, hogy még a béke megkötése előtt engedélyezzék felvilágosító munka megkezdését a nyugati hadifoglytáborokban, ahol magyar foglyok vannak. Ennek az volt az indítéka, hírek érkeztek arról, a hazulról érkező információk és a nyugati propaganda hatására sokan az emigráció lehetőségeit fontolgatják.⁶⁹

Ebben a légkörben érkeztek haza a repatriáló szerelvények, köztük elsőként a leventéket szállítók. A hazatérőket először szűrőtáborokba szállították és a kísérő személyzet ott adta át őket a magyar hatóságoknak. A szűrés célja az volt, hogy a háborús bűnösöket, azokat, akik valamilyen okból körözöttek vagy a Waffen SS tagjai voltak, a hazabocsátandók köréből kiemeljék, és velük szemben eljárassanak.

A szűrést eleinte a HM. Katonapolitikai Főcsoportfőnökség emberei végezték.

Ezeknek a szűrést végző tiszteknek többsége a volt, Horthy-féle hadseregből az új hatalom iránt érzett lojalitása vagy németellenes tevékenysége miatt ismertek köréből került ki. Tudott volt előttük a totális mozgósítás során az 1944 decemberében történtek, az a tény, ahogy a több százezer magyar katona és levente kiszállítása miként és miért történt.

---

⁶⁹ Czebe vk.alezd.
Béke-előkészítő anyag.
A-1-83 27638-506 kom./1945
Hadtörténelmi Levéltár

A vizsgálatot ennek tudatában végezték, és akik nem szerepeltek a listáikon, azokat nyilván tartásba vételük után, megfelelő okmánnyal ellátva, hazaengedték. A leventékkel szemben igen gyorsan és humánusan jártak el.

Az elbocsátottnak hazaérkezésük után 48 órán belül jelentkezniük kellett az illetékes rendőri szervek politikai osztályain. Ott komolyabban, a környezetük ismeretében, be- és feljelentések alapján vizsgálták meg szerepüket, melyet a háború során tanúsítottak. A kihallgatások után, amennyiben igazoltnak minősültek, megkapták a szükséges magyar személyi okmányokat.

Ezek a politikai nyomozószervek már egészen más összetételűek, a későbbi ÁVO elődei voltak. Amíg a HM kispap, addig a BM már a kommunista párt irányítása alatt állt.

Mivel a szovjetek a levitemozgalmat a német Hitler-Jugenddel egyenlőnek tartották, ezt az álláspontot átvették ezek az új politikai nyomozók is. Ezt a magatartásukat erősítette az a tény, hogy a háború alatt a levite mozgalom valóban kapcsolatban volt a német ifjúsági szervezettel. Egymást meglátogatták, támogatták a magyar vízi- és repülősport fejlesztését.

A levite mozgalom alapvető célja, mint az ismert, a haza védelmére való nevelés, felkészítés volt. Ebben hasonlított a némethez, de pártelkötelezettség nélkül.

Ennek alapján a politikai nyomozók Gerő Ernő gyűlöletes beszédének hatására a hazatérő levitéket fasiszta gazembereként kezelték és ennek is nevezték őket. Mint később kiderült, nyilvántartást is készítettek minden nyugatról hazatértről.

Ezek a nyomozók nem mindig rendelkeztek az ehhez a szakmához szükséges ismerettel és érzékkel.

Az ellenállásban tényleges résztvevők száma nem volt olyan sok, hogy megfelelő mennyiségű káder álljon rendelkezésére az új hatalomnak. A valóban ellenállók nagyrésze, politikusként az ország vezetésébe kapcsolódott be, de mögójük igen gyorsan felsorakoztak, egymást igazolva azok a magukat „ellenállók”-nak kinevezők, akik ügybuzgalmukkal túl akartak tenni megbízóikon. Állandóan ébereknek mutatkoztak. Nem egy esetben a nem egészen feddhetetlen múltjukat akarták ezen a módon titkolni, többek közt azt, hogy részt vettek a nyilas időszak gázságaiban.

Sajnos a politikai rendőrség soraiban elég szép számmal kerültek be ilyen, mindenre kapható személyek és a volt deportáltak. Ez utóbbiak a rajtuk esett sérelmet és üldöztetést akarták a kapott hatalmukkal megtorolni.

Ezekben az elszenvedett üldöztetések olyan lelki sérelmet okoztak, ami engesztelhetetlen gyűlöletet ébresztett bennük mindenki iránt, akik feltételezésük szerint okozói lehettek az őket ért sérelmeknek. Magatartásukat csak erősítette az a politikai hangulat, melyet a szomszéd államokban terjesztettek, de Rákosiék is azt hangoztatták, hogy „az egész magyar nép bűnös”.

Bűnösnek nevezték azért, mert nem állt ellen, és nem fogott fegyvert a német terjeszkedéssel szemben. Végig ki kellett tartania az urai által vállalt szövetség mellett.

Az új magyar politikai rendőrség vezetése mindent megtett annak érdekében, hogy a honvédség tagjait kiszorítsák a hazatérő hadifoglyok felülvizsgálatából. Indoklásul azt hozták fel, hogy mint volt horthysta tisztek, elnézőek, megalkuvók, nem teszik lehetővé az új magyar honvédség megtisztulását a fasiszta maradványoktól. A leviték ennek a belső ellentétnek lettek akarva, akaratlanul, szenvedő áldozatai.

A visszaemlékezések szerint ezek a nyomozók már a helyiségbe történő belépéskor, anélkül, hogy bármit tudtak volna róluk, azzal fogadták a volt leventéket, hogy: „na, te fasiszta csibész, miért léptél be az SS-be”.

Bűnükül rótták fel, miért hagyták magukat bevonultatni, miért nem szöktek meg?

S mindezt olyan személyek, akiket egy éve ugyanolyan SS kíséret mellett vittek ki az országból a megsemmisítő lágeretek felé. Mintha a leventéknek lehetett volna más választásuk!

Kedvelt beugrató kérdésük volt, hogy „na, és milyen karszalag volt a ruhádon?” Azok az egyszerű gondolkodású, szerencsétlen leventék, akik azt válaszolták, hogy az, amit adtak, már indulhattak is az internálótáborok felé.⁷⁰

Ezeknek a kihallgatásoknak aztán rövidesen híre lett, s a később érkezők már felkészültebben válaszoltak a beugrató kérdésekre.

Hiába kerestek köztük háborús bűnöst, volt Waffen SS tagot, hiszen akiknek bármi félnivalójuk volt, azok úgysem tértek haza, hanem befogadást találtak valamelyik nyugati országban. Közülük kerültek ki a francia és angol gyarmatok katonái, később a koreai háború résztvevői. Akik katonának jelentkeztek a nyugati államok hadseregeibe, azokat azonnal felvették, később állampolgárságot is szereztek.

A leventék közül majd mindenki hazatérhetett és munkát keresett magának, hogy új életet kezdhesen, nyugodtan élhesse tovább életét.

Ez a helyzet azonban nem tartott sokáig. 1948, az MKP hatalomátvétele után, lassan érződött, hogy a volt leventék valahol meg vannak jelölve. „pettyesek” lettek.

Ezek voltak a „nyugatos”-ok, akik évtizedeken keresztül megbélyegzett emberként éltek, köztük több tízezer volt levente is, megkeserítve életüket.

Ennek ellenére ezek a fiatal emberek bizonyították képességeiket. Sokan törekedtek magasabb iskolai végzettséget szerezni, beilleszkedni az új rendszerbe, túlélni a kialakult helyzetet. Sokan tudták, hogy nekik az átlagnál jobbat, többet kell produkálniuk azoknál, akik nem viselik a nyugatos jelzőt. Ennek lehetősége főként az 1956-os események után következett be, melyet Sára Sándor megszólított alanyai is bizonyítottak.

De volt olyan is, aki nem bírta elviselni ezt a terhet és belebukott, nem egy az életével fizetett.

Ma már nehezen megállapítható, miként éltek meg és dolgozták fel magukban az eltelt évtized megkülönböztetéseit, de hogy ez nem volt könnyű, arról az elkészült visszaemlékezések tanúskodnak.

Talán ez is mutatja az okait annak, hogy rosszul alakult a volt leventék kártérítésének ügye.

A rendszerváltásig szóba sem jöhetett, hogy a volt leventéket meghurcoltatásukért valamiféle kártérítésben részesítsék, sőt még beszélni sem volt ajánlatos a nyugati hadifogságban lévőkről.

Erre csak 1990 után kerülhetett sor. Ekkor szavazta meg az országgyűlés a volt hadifoglyok kártérítéséről szóló törvényt. Még ekkor is hadifoglyok alatt csak a Szovjetunióban hadifogságot szenvedettek kárpótlásáról esett szó, a nyugatiakat kihagyták.

---

⁷⁰ Tarcai Béla.

Idézett mű 324. oldal

Egy hozzá írt levél hatására, 1991. november 25-én Für Lajos, akkori honvédelmi miniszter nyilvánosan elismerte, hogy indokolatlan volt ez a megkülönböztetés.

Ezt követően 1992. március 18-án kormányrendelet jelent meg, mely rendelkezett a volt nyugati hadifoglyok egy részének, azoknak, akik legalább 6 hónapig voltak nyugaton hadifogságban, a nyugdíjuknak havi 500 Ft-tal történő megemeléséről.

Kárpótlásról, mint amit a keletiek kaptak, akkor, de ma sincs szó.

Szomorú, hogy ugyan sok helyen és többször felvettem, annak a három embernek, akik 30.000 francia hadifogságot szenvedettek hazaszállítását szervezték és hajtották végre, még „post humus” sem adtak valamilyen elismerést a hivatalos szervek. Legutóbb a Magyar ATV-ben, egy riport keretében beszéltem erről.

Az, hogy ez a szocialista rendszerben nem volt lehetséges, még érthető, de hogy a jelenlegi rendszer sem hajlandó ezeknek az önzetlen, segítőkész embereknek a tevékenységét elismerni, egyszerűen felháborító.

Egy lelkes debreceni hölgy, Katona Gáborné kezdeményezésére megalakult a Nyugati Hadifoglyok Egyesülete. Ez a szerv rendszeres évi összejöveteleket rendezett, igyekezett elismertetni magát és tagja lett a Volt Hadifoglyok Bajtársi Szövetségének(VHBSZ).

Katona Gáborné betegsége miatt ez a kezdeményezés egy ideig szünetelt, majd teljesen megszűnt.

Meg kell említeni Tarcai Béla nevét is, aki Miskolcon fejt ki komoly erőfeszítéseket a nyugati hadifogságba esettek érdekében. Nemzetközi kapcsolatokat létesített és ápol a mai napig. Munkáját segítő, kutatásaim anyagát elküldtem részére.

Utóirat.

Közben olyan hírek terjedtek el, hogy a Német Szövetségi Köztársaság a jogfolytonosság alapján érvényben lévőnek tartja azt az egyezséget, amit az akkori birodalmi kormány annak idején a vele szövetséges kormányokkal kötött.

Ennek alapján mindazok, akik a II. Világháború során a német haderőben szolgáltak, állampolgárságra és nyugdíj-kiegészítésre jogosultak lennének.

A volt Waffen SS tagjai meg is kapták, még ha magyar állampolgárok voltak is, ezt a kedvezményt. Ez utóbbi miatt a média igen elmarasztalóan foglalkozott ezzel a kérdéssel.

A rendszerváltás után több volt levante fordult ebben az ügyben az NSZK Védelmi Minisztériumához, melyben kérte a német haderőbe vagy kényszerszolgálatára kényszerítésüknek, a fenti rendelkezés alapján ennek elismerését.

A nyugdíj-kiegészítésnek részükre történő kiutalását ekkor még nem is kérték, csak azt, hogy ismerjék el helyzetüket.

Megkezdődött egy hosszadalmas levelezés, különböző német hivatalokkal. Az NSZK Védelmi Minisztériuma a Bundesarchivhoz, a Bundesarchiv a Deutsche Dienststellehez irányította a kérelmezőket, majd a Krankenbuch Lager következett.

A kérelmeket nagyon udvariasan, de minden esetben elutasították, arra hivatkozva, hogy a háború során irattáraik komoly sérüléseket szenvedtek, nem találják a folyamodó adatait, melynek alapján jogosultságot szereztek volna.⁷¹

Ez nehezen hihető, ismerve a német precizitást, mivel hogy, amint azt a közelmúltban egy filmben is látni lehetett, rendszerezve, megfelelően őrzik valahol azt az iratanyagot, mely valószínűleg a magyar levonték 1944-45-ös helyzetét is dokumentálná. Főként nem akkor, mikor a megszűnt NDK irattárai is hozzájuk kerültek.

Egyébként a teljes iratanyag, ami rendelkezésükre áll, másolatban fellelhető az USA Nemzeti Archívumában, ahol ma is kutatható.

Farkas Gáborné a Nyugati Hadifoglyok Egyesülete nevében Németország nagykövetségéhez fordult azzal a kérrrel, hogy az ott készülő új kárpótlási törvényben - melyet egy amerikai szervezet kezdeményezett - foglalkozzanak a Német Birodalomba egykor kihurcolt és ott kényszerszolgálatát végző levonték kárpótlásával is.

A konzulátustól kapott felvilágosítás szerint ismerik a kérdést, ők is kényszerszolgálatosoknak tartják a fiatalokat, s mindezt a törvényben rendezni szándékoznak.

Időközben az új kárpótlási törvényük (ZRBCG) elkészült és hatályba lépett, de abban csak a kényszerszolgálatosokban foglalkoztatottakat ismerték el kárpótlásra jogosultaknak, valamint a volt deportáltaknak kiegészítő nyugdíj lehetőséget.⁷²

---

⁷¹ Dr. Bodó László.
Levelezés az NSZK Védelmi Minisztérium szerveivel.
1989. ápr.-1992. febr.
Saját tulajdonban.

⁷² Híradás egyes nyugatra hurcolt magyar állampolgárok kiegészítő nyugdíj lehetőségéről.
NÉPSZABADSÁG 2003. 03. 26.

Az akaratuk ellenére kihurcolt leventékről szó sem esik. Az „Erinnerung, Verantwortung, Zukunft Stiftung” nevű szervezetük előttünk ismeretlen szakértője a volt leventéket nem találta érdemesnek a kárpótlásra, arra hivatkozva, hogy nem voltak kényszermunka táborokban (KZ-ben).

Rájuk csak akkor volt szükség, mikor az életük és vérük árán is fenn akarták tartatni a hitleri birodalmukat.

A nyugatra hurcoltak csak egymás közt, esetleg újságcikkek levelezési rovatában jelzik sérelmüket ezért a diszkriminációért.⁷³

Ezek közül, az egykori leventék közül a legfiatalabb is ma már 80 éves. Igen csekély a létszámuk - talán 7-8 ezren ha lehetnek - ahhoz, hogy a részükre adható kárpótlás valójában megterhelné azt a német éves költségvetést.

Mégis, ezekről az idős emberekről, akiknek nagy szükségük lenne segítségre, igyekeznek nem tudomást venni, és kérelmük elől elzárkóznak, de egy nemzetközileg kivételezett réteg számára a többszöri támogatást ismét biztosították.

A kutatásaim során nyert tapasztalatokból következtettem arra, hogy a leventéknek szelektív lett a visszaemlékezésük. Ennek kiváló példája a Derzsó Károllyal készült újságriport, melyben elmondja, hogy kiszállításuk után romokat takarítottak, majd amerikai egyenruhában tértek haza, melynek a karján és térdén fekete folt volt.

A karon lévő fekete folt a német jelzés lehetett a Luftwaffenhelfer egyenruhán, melybe minden leventét öltöztették, az amerikaiak által adott használt ruhaneműn semmiféle megkülönböztető jelzést nem alkalmaztak.⁷⁴

Az ilyen visszaemlékezésnek kétes az értéke.

1995. június hó.

Dr. Bodó László.

---

⁷³ A leventék kárpótlási igényeiknek elutasítása.
NÉPSZABADSÁG 2003. 04.
Leventék észrevételei az elutasításról.
VASÁRNAPI HÍREK 2003. 04.

⁷⁴ Derzsó Károly visszaemlékezése.